

TARTALOMJEGYZÉK

EMLÉKEZÜNK	
1848. március 15-re emlékeztünk	1
Kölcsey Ferenc: Hymnus	2
Pusztába kiáltott (Elő)szó	3
 MEDITÁCIÓ	
Botta István: Jézus főpapi szolgálata	4
 TANULMÁNY	
id. Magassy Sándor: Evangélikus Egyháztörténeti Névár (1522 - napjainkig)	7
 EGYHÁZUNK - MA	
D. Dr. Prőhle Károly: A theológia feladata a jelenkorban	14
Dóka Zoltán: Együtt Krisztussal és egymással	18
Böröcz Enikő: Egyházunk életének megoldásra váró "nehéz" kérdései	22
Zoltán László: Elhívásom (vers)	26
id. Magassy Sándor: Levél az ÜZENET Szerkesztőségének	28
 DOKUMENTUM	
D. id. Dedinszky Gyula: Adalékok az egyháztörténet részére	30
Az Ordass Lajos Baráti Kör közleményei	38
 TARTALMI ÖSSZESÍTÉS német és angol nyelven	 40

KERESZTYÉN IGAZSÁG

Az Ordass Lajos Baráti Kör negyedévi folyóirata
Független evangélikus teológiai és kritikai lap

Új folyam 25. szám. - 1995. TAVASZ

Felélős szerkesztő és kiadó: id. Kendeh György ((166-25-23)

A szerkesztőbizottság tagjai: Botta István, Dóka Zoltán, Ittész Gábor,
Ittész János, id. Magassy Sándor, Rózse István

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1114 Budapest, Bocskai út 10.

Egyes szám ára 90,- Ft + postaköltség - külföldre: 10DM

Számlaszám: Ordass Lajos Baráti Kör - Budapest, OTP XI. ker. 529-8145-2

Szedés, tördelés: Plasticomp Nyomja: Kemény Gyula nyomdász

HU ISSN 0865-2163 Törzsszáma: 321/1995 Eng. szám: III/EL/20/1989

1848. március 15-re emlékezünk

*"... Ha elfogyntkozik is testem és szívem:
szívemnek kösziklője és az én örökségem
Te vagy, oh Isten, mindörökké! ..."*

73. zsoltár 26. vers

Arany János:

Évnapra

Kelsz és lenyugszol észrevétlenül:
Innep volnál, de senki meg nem ül.
Végzetes évi nap!
Oh, e tömeg más napot ünnepel;
Titkon sóhajtja meg e hű kebel
Halomra dőlt oltáridat

Emléked átkos, nyomasztó terhe:
A vérnek és könnyűnek tengere
Mind, mind ahhoz tapad.
Az ember gyöngö: félve néz feléd,
S mint egykor a tanítvány mesterét,
Nehéz időkben megtagad ...

1850. március 15.

H Y M N U S

A magyar nép zivataros századaiból

Isten, áldd meg a magyart!
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Bal sors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Meggúnyhódta már e nép
A múltat s jövőndőt!

Őseinket felhozád
Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak vére.
S merre zúgnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai
Felvirágoznak.

Értünk Kunság mezein
Ért kalászt lengettél
Tokaj szőlővesszein
Nektárt csepegtettél.
Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben,
S elsújtád villámidat
Dörgő fellegedben,
Most rabló mongol nyilat
Zúgattad felleltünk,
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Hányszor zengett ajkain
Ozman vad népének
Vert hadunk csonthalmain
Győzedelmi ének?
Hányszor támadt tenfiad
Szép hazám, kebledre,
S lettél magzatod miatt
Magzatod hamvvedre?

Bújt az üldözött, s felé
Kard nyúl barlangjában,
Szerte nézett s nem lelé
Honját e hazában.
Bércre hág és völgybe száll,
Bú s kétség mellette,
Vérözön lábainál,
S lángtenger fölette.

Vár állott, most kőhalom,
Kedv s öröm röpkedtek,
Halálhörgés, siralom
Zajlik már helyettek.
S ah, szabadság nem virúl
A holtak véréből,
Kínzó rabság könye húl
Árvánk hő szeméből!

Szánd meg isten a magyart
Kit vészek hányának,
Nyújts feléje védő kart
Tengerén kínjának.
Bal sors akit régen tép
Hozz rá víg esztendőt,
Meggúnyhódta már e nép
A múltat s jövőndőt!

Pusztába kiáltott (Elő)szó

Jelen számunkkal a Keresztyén Igazság 7. évfolyama kezdődik. Az 1989-es induláskor a „Beköszöntő” című írásunkban utaltunk egyházunk elesett állapotára és fogalmaztuk meg a megújulás érdekében végzendő munkánkat. Megállapítottuk, hogy a tanítás, a morál és a legitimitás egyaránt válságos állapotban van. Feladatként jelöltük meg, hogy lapunk a valódi megújulás szolgálatában segítséget adjon az igazság felismeréséhez és a radikális változtatások megkezdéséhez. Cikkünk, dokumentumok sorozatával mutattunk rá a helytelen tanítási és morális folyamatok romboló szerepére. Kritikánkkal együtt minden esetben az egyházunk érdekeinek megfelelő reformlépések tartalmára vonatkozó javaslatokat tettünk. (Zsinat, legitimitás, rehabilitáció, teológiánk alapiránya).

Az eltelt 6 évben világossá vált, hogy mindazok, akik elsődlegesen felelősek egyházunk tanításának tisztaságáért és életének morális tartalmáért, következetesen elutasították javaslatainkat; kritikánkat pedig vagy agyonhallgatták, vagy becsmérítő általánosításokkal illették. Mivel mindez nem bizonyult elég hatékonynak, megtapasztalhattuk azt is, hogy míg egyfelől a gyülekezeti iratterjesztésekben sok helyen számos biblia- és hitvallásellenes újság, folyóirat és könyv található, addig másfelől hatalmi szó tiltja lapunk forgalmazását. Szavunk általában – és látszólag – „pusztába kiáltott szónak” bizonyult.

Számos alapvető kérdésben (zsinat, legitimitás) elmondtuk már mindazt, amit Isten továbbadásra ránk bízott. Emberi életünk is, lapunk terjedelme is szűkebb annál, semhogy vég nélkül ismételni lehetne a lelkiismeretet megcélzó testvéri szavakat. E helyen csak azt állapítjuk meg, hogy programunk változatlanul abban a formában és azzal a tartalommal érvényes, és legalább annyira égetően időszerű, mint 6 évvel ezelőtt.

Ugyanakkor az is világossá vált előttünk, hogy van miért hálát adnunk. Megköszönjük Istennek, hogy lapunk az elmúlt igen nehéz 6 esztendőben folyamatosan megjelenhetett. Áldjuk Öt azért, hogy adott hűséges olvasókat és ezek körét minden ellenkező törekvés mellett gyarapítja is. Ez mutatja azt, hogy szavunk nem volt minden tekintetben „pusztába kiáltott szó”. Továbbra is igyekszünk képviselni azt az isteni igazságot, amely kegyelemből adatik a Krisztus tanítványainak. Reméljük, hogy ebben az igyekezetünkben mind többen társunkká lesznek.

Egyházunkat Isten szeretetében ajánlva köszöntjük az Olvasót és kívánunk kegyelemteljes Újlesztendőt!

1995. január havában

a Szerkesztőség

BOTTA ISTVÁN

Jézus főpapi szolgálata

„...nem emberkéz alkotta szentélybe, az igazi képmásába ment be Krisztus, hanem magába a mennybe, hogy most megjelenjen az Isten színe előtt értünk. Nem is azért ment be, hogy sokszor áldozza fel önmagát, ahogyan a főpap megy be évenként a szentélybe más vérével, mert akkor sokszor kellett volna szenvednie a világ kezdete óta. Így azonban egyszer jelent meg az idők végén, hogy áldozattal eltörölje a bűnt. És amint elrendeltetett, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután pedig ítéletkövetkezik, így Krisztus is egyszer áldoztatott fel, hogy sokan bűnét elvegye; másodszor majd a bűn hordozása nélkül fog megjelenni azoknak, akik várják őt üdvösségükre.”

Zsid. 9,24-28.

Van valami csodálatos abban, hogy Nagypénteken mindig megtelik a templom. Akkor is, ha egész évben üres az istentiszteleteken. Azon a Nagypénteken, amikor Jézus kereszthaláláról és szenvedéséről szól az igehirdetés, nincsenek üres sorok. Miért van ez? Mi ennek a magyarázata? Nem tudok másra gondolni, csak arra, hogy Jézus szenvedésének és kereszthalálának olyan vonzása van, mint semmi másnak. Ez a szenvedés és ez a halál vonzza az embereket, mint a mágnes. Miért?

Talán a *testvéri részvételt vonzását* érezzük ebben a szenvedésben és halálban? Jézus emberré lett és szenvedett. Az Apostoli Hitvallás egész életét ebben a mondatban foglalja össze: „... szenvedett Poncius Pilatus alatt ...” Nem fejezi-e ki ez az élet tartalmát; hiszen az élet kevés örömmel járó sok szenvedés. És nem megdöbbenő-e, hogy mindig az ilyen jóakarátú, másokban jót munkáló életek hordozzák a legsúlyosabb keresztet? És Jézus szenvedésében, kereszthordozásában nem ezt a jobbik testvért látjuk-e? Ez vonzana talán Nagypénteken? Nem hiszem, hogy a testvéri részvétnél lenne meg ez a hatalmas ereje, mely ilyenkor megtölti a templomot.

Talán a *testvéri lény iránti csodálatot* érezzük meg ebben a szenvedésben és kereszthordozásban? Jézus ártatlanul szenvedett, mi pedig bűnös emberek vagyunk. Benne nem volt semmi bűn. Nem csak tanítványai mondják ezt róla, akik az ünnepi és hétköznapi külsőben egyaránt látták őt, hanem ellenségei is elnémulnak, amikor pedig döntő kérdés lett volna számukra, hogy Jézusról bűnt mutassanak ki. Pilatus pedig, aki ítéelő bírása volt, századokon keresztülhangzó ítéletként mondja ki: „... Nem találom benne semmi bűnt. ...” Talán ez az ártatlanul szenvedő iránti csodálat vonz minket? Talán ez nyújt némi megbékélést sorsunkkal: Ő is szenvedett, pedig ártatlan volt, hogyne szenvednénk mi, akik bűnösök vagyunk? Nem hiszem, hogy mi emberek képesek lennénk egy évezredekig tartó csodálkozásra és ennek a csodálkozásnak és csodálatnak ilyen hatalmas vonzása lenne.

Talán a *tragédiákat jellemző lelket tisztító és megbékéltető hatás vonzana* minket? Van a tragédiának egy szép vonása: katharsisnak hívják. A tragikus hős kivételes

lény, nagyobb nálam, akire félelemmel és tisztelettel nézek és mégis valamiképpen egynek érzem magamat vele. Vihar folyik bennem is és a bukáson túl is ragyog előttem a mindenek fölött álló örök igazság. Talán ez vonz minket Jézus szenvedéséből? Nem hiszem, hogy egy tragédiának éppen a sorstragédiákat naponként produkáló korában ilyen lenyűgöző és vonzó ereje lenne.

Egyetlen szócska megmagyarázza, hogy miért vonz úgy Jézus szenvedése és kereszthalála. De csak ez az egyetlen szó magyarázza meg. És ez a szó lényegét és értelmét mondja el Jézus kereszthalálának. Ez a szó: **ÉRTEM**. *Értem szenvedett kereszthalált*. Érttem, bűnösért szenvedett az ártatlan. Sorsának tragikus okozója én vagyok. Sorsomnak jóra fordítója Ő. Ez a hit vonz minket Jézus keresztségéhez. A hit, mely érzi, sejtí és tudja, hogy szenvedése helyettem való szenvedés. Azt szenvedí, amit nekem kellett volna szenvednem bűneim miatt. Azért halt meg, és azért hagyta el Őt az Isten, hogy nekem életem legyen. Helyettem szállt alá a poklokra, hogy én helyet találjak az Istennél. Így állítja elénk ezt a szenvedő és kereszten feláldozott Krisztust a felolvasott ige. Olvasóinak nyelvén mondja el Jézus szenvedését és kereszthalálát, amikor azt mondja: ez a szenvedés és kereszthalál Jézus főpapi szolgálata. Nem önmagáért való szenvedés és nem megérdemelt kereszthalál; hanem szolgálat a bűnösökért, szolgálat értem.

JÉZUS FŐPAPI SZOLGÁLATÁNAK vonásait rajzolja meg ez az ige: mit tett és tesz értem Jézus. És ebben mutatja meg szenvedésének és kereszthalálának legmélyebb lényegét, hogy álljanak előttünk ennek a főpapi szolgálatnak vonásai az ige alapján.

JÉZUS KÖZBENJÁRÓ ÉRTÜNK. "A mennyben ... Isten színe előtt megjelent értünk." A halálról sokszor beszélünk úgy, mint hazatérésről. Az is. Jézus számára is hazatérés volt. Célhoz jutás. De ennél több is. Isten színe előtt nem befejeződött, hanem folyik az Ő szolgálata. Könnyörög értünk. És egyedül Ő könnyörög értünk bűnösökért. Ő, akit megbántottunk és mégis szeret minket. Ő könnyörög számunkra mennyei otthonért, akinek nem volt fejét hova lehajtania, míg közöttünk járt.

Olyan jó tudni azt, hogy van valaki a mennyben, aki értem könnyörög. Amikor imádságomban tájékozatlan vagyok és magam sem tudom, hogy mit kérjek, jó tudni, hogy van valaki, aki gyöngé és dadogó szavaimat úgy mondja el, hogy abból nekem csak jó származhat. Amikor támadnak és reám törnek, amikor el akarnak veszíteni és nincs aki mellettem állna és megértene, van, aki a mennyben, Isten színe előtt törődik velem és sorsomért imádkozik. Van valakim, aki szól értem és annak a valakinek a Szava Szentírás.

JÉZUS FELÁLDOZTA MAGÁT ÉRTÜNK. A főpap évenként áldozott a nép bűneinek eltörléséért. Jézus egyetlen egyszer áldozott. De ekkor egyszer mindent: az életét adta. Az áldozat mindig lemondás másokért. Nem pusztán lemondás, mert az még önmagamért is történhet, a magam érdekét is szolgálhatja. Az áldozat mindig a mások érdekét szolgálja, a mások javát. És mindig a jóról kell lemondanom, amikor áldozatot hozok. De az áldozat mindig magamra vállalás is. Amikor áldozatot hozok, mindig megterhelem magam. Mégsem pusztán megterhelés, mert az a magam érdekében is történhetik, hanem a mások terhének vállalása. És mindig a rosszat kell másoktól átvállalnom, amikor áldozatot hozok. Így áldozta

Jézus önmagát értünk ebben az egyetlen igazi főpapi áldozatban, melynek minden más áldozat csak halvány előképe, kiábrázolása és hitre nevelő iskolája az egyetlen áldozatra előkészítő útmutatása volt. Lemondott mindenről és magára vállalt mindent. Lemondott az életéről és vállalta a halálunkat. Lemondott az igazságáról értünk és vállalta a bűnt értünk. Ezért lett az ő áldozata, megtörtött teste és kiontott vére, bűntörő, életadó egyetlen áldozattá. Olyan jó a bűn terhe alatt összetörve és leroskadva tudni azt, hogy van egy erős Főpap, aki előtt lerakhatom bűneim terhét és aki betakar engem az igazság fehér palástjával, amit a maga vállától terít az enyémre. Olyan jó tudni azt, hogy súlyos keresztemet akkor is magára vette, ha Ő összeroskadt alatta; csak azért, hogy én felkelhessek és járhaszak az egyenes úton a cél felé. Van valakim, akihez menekülhetek minden bajommal, mert Ő maga a Megtestesült szeretet.

JÉZUS ELJÖN ÉRTÜNK. Vissza fog jönni. Ez elvégzett dolog, mint a halál vagy az ítélet. Bűn nélkül jön el. Dicsőségében és teljes hatalmával. És eljövetele is szolgálat, Főpapi szolgálatának utolsó nagy tette. Érttem jön. Érttem, aki várom őt. Azért jön, hogy teljessé tegye számomra az üdvösséget, amelyet halálával és szenvedésével számomra megszerzett. Érttem jön, hogy haza vigyen engem a halál árnyékának földjéről, vagy síri ágyamból igaz otthonomba a mennybe az igazi szentélybe, és odaállítson engem is Isten színe elé. Azért, hogy színről színre láthassam azt, akit egész életemben azzal a bizalommal szólítottam, hogy: Mennyei Atyám. Azért, hogy egy lehessen azokkal, akiket úgy szerettem ezen a földön, mint testvéreimet. Olyan jó tudni azt, hogy nem a halál a vég, hanem várhatok valakit, aki érttem jön, hogy bevigyen az üdvösségre. Olyan jó tudni azt, hogy szeretteinktől nem szakadunk el, mert az Ő szolgálata által lesz találkozásunk. Olyan jó várnunk valakit, aki értünk jön és aki maga az üdvösség.

Így beszél Nagypénteken a Szentírás Jézus szenvedéséről és haláláról. Főpapi szolgálat az, mely érttem történt. És ez az "érttem" teszi ezt a szenvedést és halált, és ennek hirdetését emlékezésből *evangéliummá*. És ez az evangélium az, ami vonz. Mert az evangélium hatalom. Híszel-e ebben a nagypénteki evangéliumban?

Ámen

Budapest Kelenföld, 1954. Nagypéntek

id. Magassy Sándor:

Evangelikus Egyháztörténeti Névtár

(1522-től napjainkig)

In memoriam Prof. Dr. Sólyom Jenő

1. Bevezető vallomás

Dr. Sólyom Jenő, a Hazai Egyháztörténet és Egyházjog professzora meghatározó hatással volt nemcsak a szakterületéhez tartozó ismeretek átvételét illetően, hanem szolgálatom egészére vonatkozóan is. Feledhetetlen emlékem, hogy amikor ordinálásom után megkérdezte: milyen területen fogom folytatni teológiai munkámat, s én némi szorongással feleltem: a dogmatika vonz elsődlegesen, szinte kicsattanó derűvel felelte: az egyháztörténészkedéshez fontos a dogmatika alapos ismerete. Látásának prófétikus voltát akkor vettem észre, amikor egy évtized múltán nekiláttam az intenzív történeti kutatómunkának. Akkor már az Országos Levéltár vezetőjeként adott nekem biztatást is, tanácsokat is.

Másik emlékem újkeletű ugyan és a közvetlen kapcsolat sem fedezhető fel könnyen, mégis meghatározó erejű és jelentőségű. Erre akkor döbbsentem rá, amikor 1994 tavaszán a Sólyom Jenő Kuratórium elnöke és egy tagja felkeresett azzal a szupertitikos ajánlattal, hogy az egyháztörténeti kutatómunka elismeréseképpen ki óhajtának tüntetni. Az egyébként megtisztelő ajánlatot főként azért utasítottam vissza, mivel Sólyom Jenő hivatalos rehabilitálását formálisnak és elégtelennek tartottam. Kedves professzoromnak ugyanis szívügye volt a lutheri és hitvallásos tanítás, melyet nemcsak szaktárgyában, hanem egy külön előadásban is érvényesíteni akart a teológián. Az akkori dékán előbb hatalmi szóval betiltotta ezt a nagyszerű sorozatot, majd néhány év múlva őt magát is száműzte a Levéltárba. (Sólyom professzor munkáját az Ordass Lajos Baráti Kör jelentette meg a múlt évben Hiszem, tudom címmel). Kötelességemnek tartottam, hogy erre az évtizedeken át elfelejtett műre utalva emlékeztessenek a már több évvel ezelőtt megtett javaslatomra, mely szerint a mai helyzetben létkérdés egyházunk számára, hogy a Teológián – még hozzá a képzés elején, és 4 féléven át – az oktatás anyagához tartozzék a Bevezetés a lutheri teológiai gondolkodásba disciplina. Intézkedés nem történt, válasz nem érkezett. Az oktatás keretei e tekintetben ugyanazok, mint amelyek az ötvenes években voltak. Elképzelhetetlennek tartom, hogy egy markánsan lutheránus – és mindezt megáláztatást, évtizedes szenvedést hordozó -- teológus nevével fémjelzett kítettetést olyanok kezéből vegyek át, akik érzéketlenek teológiai identitásunk folyamatos megsértése láttán, s akik éppen azt nem veszik komolyan, ami az emlékérem névadóját egész életében égette.

Ezért ajánlom emlékének ezt az ismertetést csakúgy, mint a több évtizedes munkámat.

2. Cél és módszer

A cél eredetileg az volt, hogy a gyülekezeti lelkészek segítségével listákat kapjunk a korábban szolgálatot végző papokról és tanítókról. A beérkezett jelentések kontrollálását egy kis bizottság végezte, melynek tagja voltam. A dolog természetéből adódott, hogy az adatok összevetését a leghatékonyabban akkor lehetett elvégezni, ha egy helyen tároljuk őket. Mivel egy-egy személy általában több helyen szolgált, a különböző jelentések alapján hamar kiderültek pontatlanságok. Ebből a tényből következett, hogy egyéb forrásokat is kezdtem bevonni a kutatásba. A személyi kartotékok, melyek kezdetben csak azt a célt szolgálták, hogy a különböző helyekről érkezett adatokat egyeztetni lehessen, egyre szélesebb körre terjedő adatokat foglaltak magukba: már szerepeltek a születési, házasságkötési és halálzási rubrikák is. Érdeklődésem így fordult az anyakönyvek felé, melyekben a XVII-XIX. századra vonatkozó adatokat lehetett összegyűjteni. Fokozatosan lett számomra egyre izgalmasabb a kutatás: már nemcsak azt kerestem, hogy egy-egy lelkész mettől meddig szolgált egy gyülekezetben, hanem azt is, hogy mikor és kiknél volt keresztszülő, ki volt a felesége, mikor és milyen nevű gyermekei születtek, közülük hányan nőttek fel, mi lett velük felnőtt korukban, stb. Ugyanígy fedeztem fel a már helyileg is régen elfeledett tanítók népes csapatát, tekintettem bele élet- és munkakörülményeikbe. Feltárultak előttem személyi és közösségi tragédiák, nagy pestis és kolerajárványok; vagyis olyasmi is belekerült a gyűjteménybe, amire korábban gondolni sem mertem. Több gyülekezeti levéltár mellett az Országos Levéltárunk jegyzőkönyvi és egyéb személyi adatanyagát is áttanulmányoztam. Sok helyen megfordultam, s mintegy 1000 anyakönyvet böngésztem át. Százával olvastam és jegyzeteltem ki azokat a rövidebb vagy hosszabb írásokat, melyek gyülekezetek történetét dolgozták fel. Közel negyedszázados munka után mégis azt kell megvallanom, hogy csak egy töredékét végeztem el annak, amihez hozzá lehet férni idehaza. Ami azonban összegyűlt, alkalmas arra, hogy segítségével egy olyan egyháztörténetet lehessen megírni, amely az eddig szokásos felülnézet helyett (vagy inkább: mellett) alulnézetben is szemlélteti azokat a folyamatokat, melyek egyházunk életét jellemezték.

Látogatásaim során nem egyszer kérdezték, – különösen az anyakönyvekkel kapcsolatban, – hogy voltaképpen mit keresek? Válaszom egyszerű: házat szeretnék építeni, s ehhez keresgélem meg a téglákat. A sok apróbb-nagyobb adattégla segítségével lehet megformálni az eseményeket alakító, illetve azokban részt vevő emberek valós arcúlatát. Ez élet a maga sokszínűségében tárul fel ezeknek az általában rejtetté vált adatoknak a segítségével.

2. Források

Bizonyos az, hogy a kezembe került különféle feljegyzések pontossága és megbízhatósága eltér egymástól. A múlt század végén és e század első felében gyakori gyülekezettörténeteknek általában két problematikus pontjuk van: az egyik abból a tényből adódik, hogy valamilyen ünnepi alkalomra készült. Ezért már eleve kiestek azok az adatok, amelyek negatív jellegük miatt nem illettek bele az ünnepélyes keretbe. Az építő, biztató és serkentő adatok egyoldalú tálalásának

az lett a következménye, hogy az utókor voltaképpen egy torzképet kapott: csak az elődök nagyszerűségéhez, nem pedig az elődök valóságos életéhez mérhette magát. A másik probléma pedig abból adódik, hogy a feldolgozások ugyan a legjobb szándékkal, de sok esetben szakszerűtlenül készültek.

Az egyházkerületek és egyházmegyék évi közgyűléseinek (korábban kéziratot, később nyomtatott) jegyzőkönyvei, a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap (a XIX. század közepétől), az Evangélikus Népiskola folyóirata és az évi Naptárak (a XX. században), vagy a Lelkipásztor (1924-ma) a személyi és szolgálati adatok halmozatát általában elsődleges forrásértékkel közli. Hozzávehetjük a központi Levéltárunkban, illetve magánszemély(ek) birtokában levő Ordinációs anyakönyveket", melyek a lelkészek itthoni és külföldi tanulmányairól, korábbi saját tanítói munkájukról és a meghívó gyülekezetéről adnak képet. Minél régebbiek ezek a feljegyzések, annál egyedibbek is, hiszen a XVI., vagy a XVII. századból alig van más forrásunk. Megjegyzem, hogy a Dunáninneni és a Bányai egyházkerület ordinációs anyakönyveinek egy része nem latin, német, vagy magyar, hanem szlovák nyelven íródott, így azt csak kis mértékben tudtam beépíteni anyagomba.

Gyűjteményem hiányosságainál tartva meg kell említenem, hogy lényegesen több az Északnyugat Dunántúlra, mint a Viharsarokra, Alföldre, Nógrád megyére, vagy Délnyugat Dunántúlra vonatkozó anyag. A növekvő távolságok magyarázzák ezt az aránytalanságot.

Gyakran kérdezték tőlem, hogy az adatok mennyire pontosak? Legszívesebben azt szoktam válaszolni, hogy az adat pontossága gyakran kétséges, az adat lelőhelye viszont minden esetben bizonyos.

A gyűjtemény két részre tagolódik: van egy gyülekezeti lista lelkészek, káplánok, tanítók (és tanárok) neveivel és szolgálati idejével; és van egy lista, amely az egyes személyek adatait tartalmazza. Előzetes becslésem szerint a szövegszerkesztett változat mintegy 10.000 oldalra fér majd el.

3. Érdekességek

(1) Valószínűleg páratlan tény, hogy Dabrony legrégebbi anyakönyvében megtalálható Pápa legrégebbi anyakönyve, vagy annak töredéke. A kuruc szabadságharc (1703-1711) idején átmenetileg szabadabbá váló gyülekezeti élet jele volt, hogy az ellenreformáció következtében megszűnt pápai gyülekezet újra papot és tanítót hívhatott, s néhány évtizeden át nyilvánosan is gyakorolhatta vallását. Amikor a Habsburg hatalom konszolidálódása bekövetkezett, 1730 táján újra lehetetlenné vált Pápán az evangélikus gyülekezeti élet. Az elűldözött pap Dabronyban folytatta munkáját, s az anyakönyvet is magával vitte, hogy megőrizze a jövő számára.

(2) Ugyancsak páratlan jelenség, hogy Szirák legrégebbi anyakönyvének (XVIII. század eleje) nemcsak az előlapja, hanem a belseje is számos művészi rajzot tartalmaz keresztelési, esketési és temetési jelenetekkel. Egyik-másik rajz a humort sem nélkülözi.

(3) A dabronyi és vadosfai anyakönyvek bejegyzéseinek együttes vizsgálata alapján egy olyan lelkész személyét lehetett megállapítani, akiről korábban nem tudtuk, hogy Vadosfán szolgált az artikuláris időszakban (1681-1781). A néhány évet Vadosfán – kiegészítő szolgálatot végző – lelképásztor a saját nevét sehol nem írta le, így csak a kézírás azonossága alapján lehetett megtalálni a helyes nyomot.

(4) Bizonyra egyedülálló az az eset, amely egyik dunántúli gyülekezetünk keresztelési anyakönyvében található. Mivel a dolog 1945 után történt, s szereplői részben még életben vannak, meg kell maradnom ennél az általános formulánál. Egyik keresztelés jegyzet-rovatában szerepel, hogy a szülő tiltakozása és felsőbb egyházi parancs következtében a keresztelés érvénytelenített. A képtelen bejegyzés stílusán érződik a keserű malícia: keresztelést ugyanis nem lehet „érvényteleníteni”, meg nem történtté tenni. Az idős és nagy tekintélynek örvendő lelkész mindezt jól tudta, s talán ismerte a rendelkezést kiadó püspök is. Az adat éppen ezért – groteszk volta mellett – a szervilizmusra, illetve egyházunk kiszolgáltatott helyzetére vet fényt.

(5) Ugyanennek a gyülekezetnek halotti anyakönyvében találtam egy olyan adatot, amely szerint az elhunyt nemesember egy jobbágnak volt a szolgája. Az adat segítséget nyújt ahhoz a világi történetírásban szereplő tételhez, mely szerint a jobbágyság intézménye nem jelentett törvényszerűen és kivételeket nem ismerően gazdasági kiszolgáltatottságot; az elmúlt évtizedekben politikai okokból divatossá lett tétel revízióra szorul.

(6) Két vándoranyakönyvvvel találkoztam kutatásaim során. Mind a kettő a XVIII. század első feléből való és mind a kettő jelenleg egy-egy artikuláris gyülekezetünk levéltárát gazdagítja.

Az egyiket Büki Ferenc vezette, akinek viharos életútja Vadosfától néhány kemenesaljai gyülekezeten keresztül Ajkáig vezetett. A másikat Záborszky János vezette, aki előbb néhány kemenesaljai gyülekezetben, majd a Bakony környékén szolgált. Mindkét könyv kisméretű. A lelképásztor könnyen magával tudta vinni és így megmenteni a fontos feljegyzéseket. Azt nem tudom, hogy a Büki Ferenc féle keresztelési könyv hogyan került Ajkáról Vadosfára, de azt igen, hogy a XX. század elején az egyik nemesdömlői lelkészünk bukkant rá egy zsidóárúnál Záborszky János keresztelési könyvecskéjére. Habent sua fata libelli – tartja a régi latin mondás. Valóban: ezek a kis könyvecskék kalandos vándorlásukkal igazolják, hogy a könyveknek is megvan a maguk „sorsa”.

(7) A Veszprém megyei Gergelyi híres papja volt a XVIII. század második felében Tompos Balázs. Közvetlen munkatársa volt Perlaky Gábor püspöknek, valójában helyettesi funkciót is betöltött, amikor a püspököt agyvérzés érte és bénultan feküdt a dömlői parókián: vizsgáztatta a lelkészjelölteket, majd az avatás végén csupán az áldásosztásra vitte be őket a nagybeteg szobájába.

Régen az anyakönyvi bejegyzések sokkal színesebbek, melegebbek, emberibb-
bek voltak, mint azt manapság megszoktuk. Magukon viselték az anyakönyvet vezető egyéniségét. Közülük is kiemelkedik Tompos Balázs rendkívüli közlé-
kenységével. Egy környékbeli nagy ember temetésén elmondott prédikációja mi-
att súlyos támadások érték. A temetési beírás panasolja is, majd Istent hívja tanuul,

hogy a prédikáció korrekt módon szólaltatta meg Isten igéjét. Az anyakönyvben következik a textus, majd az igehirdetés bő vázlata szinte egy teljes anyakönyvi oldalon. Így betekintést nyerhetünk: hogyan prédikál(hat)tak a Türelmi Rendelet kiadásának évtizedében egyes falusi gyülekezetekben.

Tompos Baláznak köszönhetjük azt a több mint 10 éven át vezetett úrvacsorai anyakönyvet is, melyben a ma már teljesen ismeretlen Mária-ünnepek is szerepelnek. Az évi kb. 30 úrvacsorai alkalmon esetenként 2-300 a résztvevők száma. Ez még akkor is nagyon jelentős, ha tudjuk, hogy ezidőtájt 8-9 falu evangélikusai gyűltek össze a gergelyi oratóriumban.

(8) Az anyakönyvek olyasmit is elárulnak, amiről talán sehol máshol nem esik szó. Meg lehet figyelni, hogy miként öregszik meg az, aki az anyakönyveket vezeti, hogyan válik egyre reszketőbbé a korábban biztos kézzel vezetett írás. Nem egyszer találkozhat az olvasó hirtelen írásváltozással: a kuszává vált bejegyzések agyvérzést sejtetnek. Egyik gyülekezetünk anyakönyvei a lelkész megvakulásának folyamatát beszélik el: a betűk egyre nagyobbakká válnak, a maga készíttette tinta egyre vastagabban fog, s helyenként már a papírost is átmarja. Majd kicsi, gyöngybetűs írás következik: a papné fogja kezébe azt a lúdtollat, amí kiesett a férje kezéből. S mivel a bejegyzések több éven át folytatódnak, az is kiderül, hogy a gyülekezetben szolgálat és szolgálattevő változatlan marad.

(9) Igen érdekesek a keresztelési anyakönyvekben szereplő koma-bejegyzések. Egy-egy lelkész gyermekének keresztelese alkalom arra, hogy a környék (és gyakran a távolabbi vidékek) paptársai összejöjjenek. A kor közlekedési viszonyait ismerve legalább egy napos együttlétek ezek, amelyeket nyugodtan lehet a fraternitás (testvéri közösség) gyakorlati megnyilvánulásaként kezelni. Az is érdekes, hogy lelkész is, tanító is milyen gyakran szerepel a keresztszülői rovatban. Ha szerették és tisztelték az illetőt, akkor még legényemberként is meghívták komának. Ilyen esetekben általában egy özvegyasszonnyal párba állítva találjuk az anyakönyvi bejegyzést. Érdekes volt számomra, hogy Haubner Máté és későbbi nagy ellenfele, Wohlmuth Lipót korábban kölcsönösen meghívták egymást keresztszülőnek, tehát igazolhatóan barátok voltak. Hozzá kell tennem, hogy Kis János püspök halála után a Dunántúli kerületben csak kis többséggel választották püspökké a győri Haubner Mátét, aki mögött alig lemaradva következett a rohonci Wohlmuth Lipót. A szabadságharc bukása után a császári önkény megfosztotta Haubnert lelkészi és püspöki tisztétől, s Kufstein várába záratta, majd hosszú évekig némaságra ítélte; ugyanakkor Wohlmuth Lipótot kinevezte a kerület adminisztrátorává.

(10) Az anyakönyvek jegyzetelése közben olyan adatokat is számba vettem, amelyek nem vonatkoznak közvetlenül a klerikusokra. Az 1831-es nagy kolerajárvány országos méretű pusztítását az így nyert adatsor segítségével lehet pontosítani. Kevésbé ismert az az adatsor, mely szerint a szabadságharc végén, 1849-ben megjelent a félelmetes kolera. El lehet tűnődni azon, hogy az 1711-es kuruc szabadságharc végén (1711) ugyancsak kitört egy kolerajárvány.

4. „Historia est magistra vitae”

Mire tanít a történelem? Kortársak szavára is oly ritkán figyelünk, vajon elér-e minket a távoli múltból érkező üzenet? Egyáltalán: van-e mondanivalója a régi koroknak a ma számára?

(1) A Névtár legátfogóbb tanítása az, hogy nem velünk kezdődik az egyház-történet. Elődök sora lép elénk, s hirdeti, hogy mi mindig mások munkájába állunk bele. Lehet az elődöket pozitívan, illetve negatívan megítélni, a tény – hogy t.i. voltak, éltek, szolgáltak! -- nem változik. Különösen hangsúlyossá teszi ezt a tényt az a körülmény, hogy az elmúlt évtizedekben egyik leglényegesebb törekvés a gyökerek elvágása volt. A múltat végképp eltörölni nemcsak a harci dalban, hanem a mindennapok forgatagában is fenyegető valósággá vált. Az egyház-történet ugyancsak figyelmeztet: minden időben voltak olyan mozgalmak, szektás jelenségek, melyek szerint ezek az igazi kezdetek csak Noénak a bárkából való kilépése történelmi mozzanatához hasonlíthatóak. A Névtár szerénységre int és hálaadásra biztat. Isten váltogatja munkásait, de folytatja megkezdett munkáját.

(2) A Névtár derekas része új anyag. Új nevek kerülnek elő, olyan szolgálattevők válnak újra ismertté, akikkel lényegében semmi különös nem történt. Nem voltak kiválóak, hírüket nem őrzi sem kiugróan jó, sem kiugróan rossz cselekedetek. Az a derék had élveledik meg, amely a szolgálat terhéz a rosszban viselt egy vagy több helyen munkálkodva. De tulajdonképpen ez a megállapítás sem elég pontos. Érthető okokból a szolgálati beosztás csúcsain levők, vagy az irodalmi tevékenységet (is) folytatók szokták kitölteni a történelmi leírások legnagyobb részét. A Névtárból kiderül, hogy nagyon sok olyan szolgatársunk volt, akit igazán méltatlanul feledett el az utókor. Érdemes azok életére is figyelni, akik egy sor nyomtatványt sem örökítettek ránk.

(3) A Névtár alkalmat ad összehasonlító vizsgálatok végzésére is. Feltűnő például, hogy a XVII-XVIII. században milyen jelentős számban jelennek meg a Dunántúl színmagyar gyülekezeteiben (Kemenesalja, Rábaköz!) a Felvidékről származó szlovákok, vagy a Muraközből való vendek. Luther pütkösdí éneke, a sok népet egy hitre vive (239,1) az egyházi élet küzdelmes hétköznapijaiban valósággá vált. A Névtár arra is alkalmas, hogy a szolgálattevők rokoni kapcsolatait feltárja. Papi és tanítói dinasztiák, ároni házak szép számmal akadnak egyházunkban. S mivel általában nem a gazdagság, hanem a szegénység járt együtt a szolgálattal, el lehet mondani: az örökség a lelkiekben jelentett kincset, amely csodamód megmaradt a cserépedényekben is.

(4) A papi hivataljelölés hosszú időn át szinte kizárólag a VDM (Verbi Divini Minister=Isten Igéjének szolgálója) volt. A felvilágosodás, racionalizmus korában ezt a megjelölést kiszorította a „Lelki Tanító” megjelölés. Korunkban pedig – mint ismeretes – a lelkész a bevett formula. Érdemes a hivataljelölés változásaira figyelni. Tükrözi ez azt a torzulást, amely az évszázadok során elhatalmasodott és amely ma különösen rányomja bélyegét egyházunk életére. Valamikor az Isten Igéje volt a legfontosabb; valamikor az igehirdetés volt a döntő lelképásztori funkció. Ma kevés becsülete van az igehirdetésnek, pedig Isten rendje nem változott. Az Ágostai Hitvallás IV. cikkelye szerint ott van egyház, ahol az evan-

géliumot hirdetik. Luther a 95. tétele egyikében (62) azt állítja, hogy az egyház legfőbb kincse az evangélium. Nagy baj van ott, ahol az evangélium primátusát feledik a lelkésképzésben és a lelkészi szolgálatban. Nagy baj van ott, ahol a maradékelyv érvényesül a napi és heti időelosztásban, s a sor végére szorul az az evangélium, amelynek pontos és hűséges megszólaltatása ad egyedül értelmet szolgálatunknak. Az az evangélium, amely az egyház megteremtésének és megtartásának egyedüli eszköze és garanciája. A Névtár -- számtalan anyakönyvi adatával -- arra int, hogy térjünk vissza elfelejtett, értéktelennek és meghaladottnak ítélt örökségünkhöz.

5. Befejezés

Ha nyomaszt az a tény, hogy kevesen járnak a keskeny utat (Mt 7,14), segít a történelem Ura. Felmutatja a bizonyságok felleget, hogy félretéve minden akadályt és megkönyékező bünt, kitarással fussuk meg az előttünk lévő küzdőteret (Zsid 12,1).

KEDVES SZÜLŐK!

KERESZTSZÜLŐK!

NAGYSZÜLŐK!

Tegyük egy életre feledhetetlenné gyermekünk számára a konfirmációt!

Ajándékozásra ajánljuk:

Virág Jenő: D. Luther Márton önmagáról.

Botta István: Dévai Mátyás, a magyar Luther.

Terray László: Nem tehetett mást!

Kapi Béla: Isten hárfása. Gerhardt Pál élete.

Maróthy Jenő: Szegények szíve.

Megrendelhetők a Kiadóhivatalban:

1114 Budapest, Bocskai út 10.

D. Dr. Pröhle Károly:

A theologia feladata a jelenkorban

A szerző születésének 120. évfordulója alkalmából emlékező hálával és szeretettel közöljük ezt a rövidségében is nagyszerű előadást. 62 év múltán sem veszített aktualitásából és igazából. Néhai D. Dr. Pröhle Károly (1875-1962), a Keresztyén Igazság c. folyóirat alapítója és főszerkesztője, éveken át volt a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Sopronban működő Evangélikus Hittudományi Karának rendszeres teológiai professzora. Életművének ez a kis gyöngyszeme hű tanuja annak a teológiai mélységnek és tudományos színvonalnak, amely lelkész-nemzedékek hosszú sorának adott dogmatikai alapot a teológiai gondolkodáshoz és az evangélikus lelkészi szolgálathoz.

A közlés a család szíves engedélyével és ajánlásával történik.

(A szerkesztők)

Magyar Protestáns Irodalmi Társaságunk hittudományi szakosztálya megalakulása után 1931 őszén a Zwingli emlékére rendezett ünnepélllyel lépett először a nyilvánosság elé. A szakosztály rendes munkájának megkezdését akarattunkon kívül álló, nagyobbára a mostoha külső körülményekben rejlő különféle okok késleltették. Amikor ez alkalommal a hittudományi szakosztály első rendes felolvasóülését tartja, úgy érzem, nem elégedhetem meg azzal, hogy csupán néhány szóval üdvözljem a mélyen tisztelt közönséget és az előadót, hanem hogy kötelességem legalább nagyjából megvilágítani azt a feladatot, amelynek szolgáltatásban hittudományi szakosztályunk áll. Erre a feladatra nézve az általános tájékoztató pontot szakosztályunk névjelzője adja meg, mely szerint teológiai, ill. hittudományi szakosztály akar lenni. Az első kérdés tehát az, mi a theologia, mi a feladata és magának a theológiának milyennek kell lennie és hogyan kell dolgoznia, hogy feladatát a jelenkorban betölthesse.

A theológiára, mint tudományra nézve széles körökben volt és talán van még most is elterjedve az a vélemény, hogy itt legfeljebb afféle áltudományról lehet szó, melyet vagy csupán az egyház hagyományos tekintélye fedez és tart fenn annyira amennyire, vagy pedig teljesen ki van szolgáltatva a pusztá egyéni vélekedéseknek: *quot capita, tot sensus*. Hogy efféle "tudomány" sem a tudomány valódi nevére, sem az emberek komoly érdeklődésére nem tarthatna számot, az természetes. Mint minden tudománynak úgy a theológiának is csak két tényező adhat valódi jelentőséget, egyfelől a *tárgy*, amellyel foglalkozik, másfelől a *mód*, ahogyan tárgyát megfogja és feldolgozza.

Mi a theologia tárgya? Sokan azt gondolják, hogy a theológiának már a tárgyát is valahol a felhőkön túl, a valóságok plasztikus világán kívül elvont gondolatok légüres szférájában kell keresni, amire nézve aztán természetesen ki-ki úgy vélekedhetik, ahogyan neki jól esik. Ezzel szemben teljes joggal mutathatunk rá arra, hogy a keresztyén theológiának a valóságok beláthatatlan nagy területén épp

annyira határozottan adott tárgya van, mint bármely más valóságtudománynak. Ez a tárgy, a keresztyénség a maga történeti és lelki-szellemi életjelenségeinek, hatásainak és változásainak, élet- és igazságtartalmának összességével. A maga egészében olyan valóság ez, amelyet soha semmiféle hatalom ki nem törölhet az emberiség történeti életvalóságának azon hatalmas összefüggéséből, amelybe bele van ágyazva. A keresztyén teológiának, mint tudománynak a jelentősége tehát mindennek előtt attól függ, hogyan ítéljük meg magának a keresztyénségnek a jelentőségét.

Voltak olyan idők, amikor a theologia széles köreibben úgy foglalkoztak a keresztyénséggel, mintha ennek csupán történeti jelentősége volna. Ha így volna, ez a teológiára nézve azt jelentené, hogy maga a theologia is pusztán történettudománnyá válnék s jelenre nézve is legfeljebb a statisztikai ismertetést ismerné el feladatának. Nyilvánvaló, hogy ez a teológiának, mint önálló tudománynak a csődjét jelentené. A theologia, mint tudomány a maga tárgyának csak akkor szolgáltat igazságot, ha fel- és elismeri azt, hogy a keresztyénségnek nem csupán történet jelentősége van, mint olyan jelenségnek, mely minden változatossága és gazdagsága mellett is mégis csak lényegileg a múlté, hanem olyan eleven létté-nyező, mely a jelenben is méltán és joggal törekszik érvényesülni, legbensőbb lényegmagva szerint olyan élethatalom, amelynek az emberekre, a társadalomra, a népekre, az emberiségre nézve életbe vágó, elhatározó, döntő, a jelenre, a jövőre, sőt az örökkévalóságra kiható jelentősége van. Csak ha a keresztyén theologia, mint tudomány a maga tárgyának, a keresztyénségnek, ezt a döntő jelentőségű életigényét és igazságát minden fenntartás nélkül elismeri és magát vele azonosítja úgy, hogy annak a maga munkájával, a tudomány eszközeivel a legmagasabbra fejlett szellemi élet világában is elszántan érvényt szerezni törekszik, csak akkor válhatik a theologia valóban önálló tudománnyá és realizálhatja azt a jelentőséget, amely tárgyánál fogva megilleti. A valóban eleven theologia mindig is tudatával volt ennek a feladatának és jelentőségének. Éppen ezért örülnünk kell annak, hogy a theologia a mai válságos idők hatása alatt mégis sokkal szélesebb körökben és mélyebben eszmél reá ezen feladatára és jelentőségére, mint még csak fél emberöltővel ezelőtt. Ennek a felelősségnek köszönhető, hogy napjainkban a theologia egész munkamódja és, hogy úgy mondjam, egész munkahangulata gyökeresen megváltozott. Ha ennek a változásnak nevet akarunk adni, alig találunk megfelelőbbet, mint azt, hogy a theologiai munka területén az existentialis gondolkodás vált uralkodóvá és hódítja meg egyre szélesebb körökben a lelkeket. Az életnek a háború előtti nyugodtabb folyása közben könnyebben lehetséges volt az, hogy a theologia munkása csupán theoretikus módon viselkedjék tárgyával szemben és a "bios theoretikos" kényelmét és boldogságát élvezze. Ennek az ideje, azt hiszem, véglegesen lejárt. A ma theologusa nem térhet ki annak felismerése elől, hogy az emberiségnek lelki-szellemi élete az egyesek elzárt bensőségében és a legtágabb kultúrterületeken egyaránt olyan válság sodrába került, amely ennek az életnek végső alapjait rengeti, minden értékét kockára veti és minden kérdést alapjában véve élet- és létkérdéssé tesz. Az emberiségnek ez a helyzete a végtelékig menő, tehát az existentialis komolyság bélyegét üti reá a teológiának, mint a keresztyénség tudományos képviselőjének egész munkájára. Ebben a helyzetben

a keresztyén theologia csak úgy szólalhat meg és csak úgy végezheti munkáját, ha át meg át van hatva annak tudatától, hogy hol áll ma az emberiség és, hogy az ember létproblémája számára nemcsak általában komoly, hanem döntő mondanivalója van. A theologia nem maradhat meg többé a pusztán elméleti tárgymegismerés jól védett, de egyszersmind a való lélettől, az élettől, az élet existentialisan komoly valóságától ezért pozíciójában, hanem a keresztyénség képviselőként magának is tevékenyen, felelősen, teljes odaadással bele kell bocsátkoznia a szellemeknek azon harcába, amelyekben a legfőbb emberi értékek elvesztéséről vagy megtartásáról, a jobb, igazabb, boldogabb emberég létéről vagy nem létéről van szó. Mindannak, ami ma az emberek lelkét mozgatja, izgatja, mindannak, ami az emberi létünk végső alapjait rengető válság problémaanyagát alkotja, legmagasabb fokon a keresztyén theológiában kell tudatossá válnia. Korunk és az emberiség minden fontos és nagy kérdése egyszersmind a theologia kérdése is.

Ebben az irányban a keresztyén theologia párhuzamosan halad azzal a filozófiával, mely ma már szintén nem elégszik meg a pusztán elméleti világnézet-alkotással, hanem az emberi lét adott komolyságának tudatára ébredve tevékenyen akar irányt mutatni és komolyan hozzászólni az emberi lét nagy problémájához. Mindamellett a theologia csak egy bizonyos pontig haladhat párhuzamosan a filozófiával – csak addig, ahol már arról van szó, hogy mi az egyiknek és mi a másiknak a pozitív mondanivalója az ember létproblémája számára. Mivel a filozófiának az emberi létprobléma megoldása céljából mindig csak emberi gondolatok, emberi szempontok, emberi erők, emberi adottságok állnak rendelkezésére, azért a filozófia mindig előbb-utóbb azon dilemma elé kerül, hogy vagy teljes komolyságában fogja fel az emberi lét problémáját s akkor menthetetlenül a pesszimizmus, a tétlen rezignáció sötét barlangjába kénytelen visszavonulni, vagy kénytelen az emberi lét problémájának végső nagy komolysága előtt szemet hunyni, azt – hogy emberi erővel megoldhatónak lássák – kisebbnek feltüntetni a valóságnál s így a valóságot meghamisítani. Nyilvánvaló, hogy a filozófia magában véve sem az egyik, sem a másik esetben nem segíthet rajtunk, jelölve annak, hogy az ember, akinek számára a saját léte problémává lett, a maga erejéből képtelen saját létproblémájának megoldására. Ez a pont az, amelyen a keresztyén theologia sajátos feladata és hivatottsága érvényesülhet és kell, hogy érvényesüljön. A keresztyén theológiának nem kell szemet hunynia az emberi lét problémájának rettenetes, kínos komolysága előtt, ellenkezően: neki az igazság érdekében feltétlenül ragaszkodnia kell ahhoz, hogy az emberi lét problémája teljes komolyságában váljék tudatossá, mert csak így érvényesülhet teljes jelentősége szerint nem e világból való, nem emberi találmány, nem emberi vívmány, hanem onnét felülről, a szellemi világ zenitjéből vertikálisan szól és hangzik bele ebbe a világba. Ennek a megoldásnak a neve *evangélium*, s az evangélium neve a mindenek fölött való név: *Krisztus*. Egyedül ez a név foglalja magában az a nem emberi, hanem isteni adottságot, amely az önmaga számára problémává lett, a mélységből felfelé kiáltó embernek meghezozza, megadja az egyetlen megmentő, megváltó, helyreigazító feleletet, az isteni megoldást. Ennek az új létalapozó, életmentő és életújító isteni megoldásnak a mélység és magasság és a szélesség összes irányaiban való kifejtésével válik a keresztyén theologia a legmagasabb értelemben az *élet tudományává*. Ennek a

hatalmas, nagy feladatnak a teljesítésére a keresztyén theologia csak akkor lesz képes, ha az élet és a világ számunkra elérhető teljes ismeretével együtt a keresztyénség egész életerejét is felveszi magába, azt az isteni *dünamiszt*, amelyről Pál apostol azt vallja: "Nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát, mert *Istennek hatalma* minden hívőnek üdvösségére."

Mindebből az következik, hogy a keresztyén theologia munkája elsősorban a jelenre és a jövőre van beállítva. A keresztyén theologia az ember mai létproblémájára való beállítottságában kell, hogy a legaktuálisabb és legéletrevalóbb tudományok között is az első sorban álljon. Óhajtásom az, hogy a keresztyén theológiának ez a beállítottsága hittudományi szakosztályunk munkájában is érvényesüljön, mert csak így tarthat számot komoly emberek komoly érdeklődésére. Ez viszont nem jelenti azt, hogy a keresztyén theologia elfordul a múlttól, sőt éppen, ha elszántan törekszik arra, hogy a jelen és jövő szolgálata érdekében minél teljesebben fejtsse ki és juttassa érvényre a keresztyénség életerejét, akkor egyenesen utalva van arra, hogy állandóan ébren tartsa azoknak a nagy, vagy bármiféle tekintetben jellegzetes egyéniségeknek és azoknak a korszakoknak az emlékezetét, amelyekben a keresztyénség életereje sajátosan vagy példaszerűen nyilatkozott meg, úgy hogy példájukból a jelen küzdelmeihez is merithetünk tanulságot, irányítást, erőt. A történelmi századok példáinak hosszú, gazdag sorozatán visszafelé haladva, így eljutunk az őskeresztyénséghez, a keresztyénségnek azon eredeti formájához, melyben mi protestánsok a keresztyénségnek állandóan irányadó példáját tiszteljük, mivel ez az a keresztyénség, az istenemberi Megváltó személyének és életmunkájának közvetlen hatása révén legelőször legtisztábban tört keresztül az az isteni *dünamisz*, amely új életet adott az emberiségnek.

BÖJT BEN

Jézus Urunk szenved értünk,
Jó lesz Őt most elkísérnünk
Némán, csendesen.
Őrajta van bűnünk átka,
Nehéz útját ezzel járja
Engedelmesen.

Fölhurcolták Golgotára,
Vérben fürdött szent orcája,
Megfeszítették.
Keresztfája közelében
Nevette Őt jókedvében
A vad csöcselék.

Jézus! Töltse el szívemet
Csodálatos szeretetted,
Ne hagyj magamra!
Ez hintse rá tiszta fényét,
Örökélet reménységét
Vándorutamra.

Dóka Zoltán:

Együtt Krisztussal és egymással

- visszatekintés az ökumenikus imahétre -

Még tart a csoda, amit 1988 januárjában először éltünk át, s azóta minden évben újra, most januárban nyolcadszor: a falu keresztyén gyülekezetei egy héten át együtt énekeltek, imádkoztak, hallgatták az igehirdetést és megvallották közös hitüket a Szentháromság Istenben.

Hévizgyörk valódi ökumenikus falu. Baptisták, reformátusok, katolikusok és evangélikusok képviselik benne az egy anyaszentegyházat. Régen a felekezeti sokszínűség nagy hátrányt jelentett, mert a tudatosan is szított ellentétek, gyűlölködések megosztották a falut. Ma viszont szinte példa értékűnek tekinthetjük a felekezetek közeledését, egymás iránti tiszteletét és szeretetét. Az imahéten minden este másik templomba megyünk. A vendéglelkészek hirdetik az igét, vezetik a közös hitvallást és imádkozást, a házigazda-lelkész pedig megnyitja és befejezi a mindig tele templomban folyó alkalmat. Közös - főként karácsonyi - énekeinket sokszorosított lapról énekeljük. A záró istentiszteleten mind a négy lelkész rövid bizonyágtétele szól, versek hangoznak el és immár évek óta baptista fiatalok kamarakórusa énekel. E meghitt, szívet melegítő, hitet ébresztő és erősítő élménnyel indul a falu népe az új esztendő ködös útján Isten jövődjé felé. Mosoly, sőt gyakran könny, örömkönnny ragyog a szemekben és az arcokon, mikor elköszönnek egymástól a keresztyén testvérek. Számomra, aki immár 36 éve szolgálak itt, a múlt ismeretében különösen is világos, hogy csoda történik velünk. Csoda, amelyre csak Isten képes: felmelegíti a kihűlt szíveket, összeköti az elszakadt szálatokat, egybefűzi a szétszakított kezeket. De tudja ezt a falu népe is. Mindig újra felhangzik egy-egy hálás, Istent magasztaló vallomás a gyakorolt egység, a megélt ökumené gyógyító erejéről. De az imahét alkalmain is mindig megszólal a hálaadó imádság Isten összegyűjtő kegyelméért, amely áttöri válaszfalainkat. E hála kifejezője volt most is a záró istentiszteleten a régi, kedves karácsonyi kánon, amelyet az egész gyülekezet énekel: "Glória szálljon a mennybe fel ...!"

- * -

A lelkészek számára külön ajándéka az imahétnek a testvéri beszélgetés. Minden istentisztelet után együtt maradunk a vendéglátó lelkész otthonában és megbeszélünk egy-egy teológiai kérdést, amely többnyire az imahét főtémájából adódik. E beszélgetések fontos jellemzője a testvéri hang, a megértetni és megérteni akarás és a mindvégig komoly hangvételt újra meg újra feloldó humor. Agresszív öngizagságnak, kizárólagosság-igénynek még az árnyéka sem rontja eszmecseréink hangulatát. Hadd említsék néhányat idei és korábbi témáinkból!

Az idei főtéma, a "közösség" keresztyén értelme kapcsán összehasonlítottuk a keresztyén közösségi emberképet más emberképekkel a görög mitológia magányos hőseitől a modern tömegemberig, aki a látszat ellenére ugyanolyan magányos vagy még magányosabb, mint Prométheusz vagy Szisziphosz. Úgy találtuk, hogy

a keresztyén közösségkép felette áll a modern filozófiában és szociológiában használt "kollektív-individuális" ellentétpárnak. A keresztyénség koncentrikus közösség, mert tagjai nem közvetlenül, hanem egy középpontban álló személyen, Jézus Krisztuson keresztül vannak egymással is személyes kapcsolatban. Ez egyfelől azt jelenti, hogy az egyház egysége nem megvalósítandó cél, amit a mi emberi fáradozásunk hoz létre, hanem Isten műve, amely üdvösségünkkel együtt "elvégeztetett" (János 19,30) a kereszten. Másfelől azt jelenti, hogy az egyház ökumenikus közösségében ki-ki személyes Krisztus-közössége által részesedik. Ezt fejezi ki az idei imahét alapigéje a szőlőtő és a szőlővesszők kapcsolatáról (János 15, 1-17). Minden Vessző külön-külön a szőlőtőkéből sarjad, s ez teszi őket egymással is eggyé.

Ebből azután sok minden következik. Például az, hogy a keresztyének - bármekkora különbségek, bármilyen ellentétek osztják is meg őket - eleve Krisztusban testvérekként nézhetnek, kell hogy nézzenek egymásra. Éppen ez az örömről alapja minden ökumenikus együttlétnek. De következik a fentiekből az is, hogy téves és félrevezető az "ökumenikus" jelzőt használni olyan kapcsolatokra, találkozókra, ahol nem a Krisztusban nyert Szentháromság-hit az együttlét alapja, hanem csupán a "vallás". Persze ezek is lehetnek jók, hasznosak, de az összekeverés, az "egybecsúszás", ami ma nagy divat, csak árt embereknek és ügyeknek egyaránt, mert bizonytalanságot szül, zavart kelt. Ez pedig csak hamis szándékoknak, önző érdekeknek kedvez.

Külön témánk volt az ifjúság. Ökumenikus összegyűjtésünk az egyház holnapjáért hordozott felelősségünk elháríthatatlan feladata. Ennek szorgalmazása felhívhatná a figyelmet arra a felelősségre is, amely az egész társadalomra hárul az ifjúsággal kapcsolatban. Hazánkban és a nagyvilágban sok-sok olyan árva gyermek és fiatal van, akiknek élnek a szülei. Ezért az árvaságért persze nem mindig a szülők a felelősek. A lelkiismeretlen nihilisták által tudatosan lezüllesztett társadalom vonzását, amely a gyanútlan és tapasztalatlan fiatalokat oly sokszor sodorja el, a szülők többnyire nem tudják ellensúlyozni. Ugyanerről panaszkodott a napokban a hévízgyörki iskola igazgatója is, ostromozva a médiumok, a Tv, rádió, újságok, magnó- és videokazetták destruktív, tudat- és erkölcsromboló hatását elsősorban éppen a fiatalok körében. Bizony jó lenne minden faluban, településen köztisztviselőben álló, erkölcsileg feddhetetlen felnőttekből ifjúság gondozó védnökséget létrehozni, amely minden fiatal személy szerint ismer, számon tart, tanácsol és segít. Ideje lenne már észbe kapni, mielőtt "csellengőkkel" és fiatalokú bűnözőkkel lesz tele az ország!

Testvéri módon beszélgettünk olyan kérdésekben is, amelyekben még nem tudunk egyetérteni. Így a gyermekkeresztségről, a papság teológiai helyzetéről az egyház közösségében, a Mária-tiszteletéről és főként az úrvacsoráról. Olyan pontokat kerestünk, ahol történeti identitásunk feladása nélkül az elvi közeledés reálisan remélhető.

A gyermekkeresztséggel kapcsolatban a hit válaszát megelőző isteni kegyelem ajándékára próbáltuk felhívni baptista lelkésztestvérünk figyelmét.

A többi kérdésnél elsősorban katolikus kollégánk érveivel birkóztunk, s próbáltuk eltérő véleményünkét világossá tenni. Így a papi rend megítélésénél az evangéliumhirdetés elsőbbségét láttuk továbblépési lehetőségnek, szemben a személyi és pozicionális kérdések tradíciójával. Tehát a teológiai funkciót a struktúrával szemben. "Csak Krisztus hirdettessék bármi módon" (Fil. 1,18)! Ez a döntő! A rend van az evangéliumért és nem az evangélium a rendért.

A Mária-tisztelettel kapcsolatban különösen nagynak találtuk a távolságot álláspontjaink között. A fő különbség az, hogy mi, protestánsok tiszteljük ugyan Mária emlékét és Istentől kapott különleges, egyedülálló szolgálatát, de nem imádkozunk hozzá és nem kérjük közbenjárását, mert "egy a közbenjáró Isten és emberek között: az ember Krisztus Jézus" (1Tim 2,5). Társmegváltónak, az ég királynőjének sem tudjuk őt tekinteni. Érdekes volt hallani - ha nem is tudtuk elfogadni - katolikus lelkésztestvérünk bibliai, egezetikai érvelését, indoklását. De éppen ezzel mutatott rá a továbblépési pontra, ti. a vonatkozó bibliai helyek értelmének, helyes magyarázatának közös keresésére.

Az ökumené közösségének legsürgetőbb kérdése, próbaköve azonban az úrvacsora: visszatalálunk-e Krisztushoz és egymáshoz a közös úrvacsora-vételben? Itt is nagyok a különbségek és legyőzhetetlennek tűnik az évszázados tanításbeli eltérés a felekezetek között. Mégis, mintha megpillantottuk volna az alagút végét. Luther és Zwingli híres marburgi vitájából indultunk ki és Luthernak adtunk igazat: a megfeszített és feltámadott Krisztus mennybemenetele nem helyhezköttöttséget jelent, hanem részesedést Isten mindenhatóságában (ubiquitas). A mai református és baptista álláspont sem Zwinglinek, hanem Kálvinnak ad igazat, s vallja Krisztus jelenlétét az úrvacsorában. S éppen ezt találtuk olyan közös pontnak, ahonnan tovább léphetünk. Ha ugyanis mindnyájan hisszük Krisztus jelenlétét az úrvacsorában, akkor már "csak" ennek a mindenképpen titokzatos jelenlétnek a módjára, mikéntjére nézve van közöttünk tankülönbség. Ez viszont nem szüntetheti meg közös hitünket, amely nem a tanra vonatkozik, hanem a jelenlévő Krisztusba kapaszkodik, aki a szerzési igék szerint közösségbe vonja, bocsánatában részesíti asztalának hívó vendégeit. Fel kell ismernünk, hogy a szerzési igékben Jézus nem szól jelenlétének "hogyan?"-járól, amiről a tanviták hosszú évszázadok óta folynak, annál inkább a céljáról, jelenlétének ajándékaról. A reményt tehát itt is az jelenti, ha a Szentíráshoz ragaszkodunk, sem el nem vesszünk belőle, sem hozzá nem teszünk.

Beszélgetéseink során tudatában voltunk annak, hogy számos kérdésre nem adtunk választ, s annak is, hogy ezek csupán négy falusi lelkész eszmecseréi. A világegyház méreteihez képest jelentéktelenek. De talán éppen arra lenne szükség, hogy az ilyen beszélgetések, mint "picike tüzek" itt is, ott is létre jöjjenek, rendszeressé váljanak, terjedjenek és egyszer végre lángba borítsák az egész kereszténységet. Az ökumenikus mozgalmak jövője attól függ, hogy sikerül-e az egyház életető közügyeit, a keresztyén hit és élet alapvető kérdéseit a vezető réteg sokszor zárt, öntörvényű szférájából kiszabadítani és a gyülekezetek szintjére *felemelni*.

A Krisztus-közösség - szeretetközösség. Együttléteinken ezt is mindig átéljük. Abban a nyitott szívű magatartásban, amellyel egymást meglátogatjuk és fogadjuk templomainkban. Régen az ilyesmi naiv álmodozásnak tűnt. De abban is szeretetközösséggé válunk minden évben, hogy az imahét teljes offertóriumát valamilyen jó ügy támogatására fordítjuk. Egyik évben a falun belül keressük meg az adakozás célját, a másik évben a falun kívüli szeretetszolgálatot, szeretetintézményeket támogatunk.

Az idén a falu új óvodájának építéséhez járultunk hozzá. Ott kezdődik a nemzet jövője.

Konfirmandusok Vallástétele

Én N. N. Hálát adok Istennek, az én Teremtőmnek,
hogy engem a keresztség által gyermekévé fogadott.

Hiszem, hogy Jézus Krisztus az én Uram és Megváltóm,
aki nekem is bűnbocsánatot szerzett a kereszten.

Vallom az evangélikus keresztyén egyház tiszta és igaz tanítását és hozzá hűséggel ragaszkodom.

Kérem a Szentlélek világosságát és erejét, hogy a bűn ellen naponként harcoljak, a szeretetben növekedjek, és a hitben megálljak mindhalálig.

Ámen.

BÖRÖCZ ENIKŐ:

Egyházunk életének megoldásra váró "nehéz" kérdései

Az elmúlt év végén - karácsony előestéjén - a soproni gyülekezet egyfelől egy ígehirdetésre, másfelől viszont egy fenti címmel folytatott beszélgetésre hívott meg.

Az ígehirdetésben - Jónás 4,1-11 alapján - Isten irgalmáról beszéltem úgy, ahogy az a Biblia lapjain előttünk áll. Adva vannak önhibájukból vagy önhibájukon kívül tönkrement, tönkretett személyek és csoportok Isten népén belül és kívül - és akkor Isten nézi, látja őket és a pillantása kegyelmes. A következménye ennek a kegyelmes isteni pillantásnak "ok nélküli", azaz egyedül Isten istenségében, személyében "adott okú", egyházi, népi méretű megmenekülés. Azután látunk kiinduló pontként ugyanolyan helyzetet. A különbség az, hogy önhibájukból vagy önhibájukon kívül tönkrement személyek egyházi vagy világi csoportok - Isten népén belül és kívül - "felismerik" helyzetüket, bűneiket és azok következményeit, s készen állnak elfordulni ezektől. Ezen a háttéren azután bűnbocsánatot és irgalmat nyernek Istentől. Jézus Krisztus személyében és művében, a betlehemi jászolbölcsőben és a golgotai keresztszen Ábrahám, Izsák, Jákób, József Istenének irgalma egyszerre ragyog fel, mint ajánlat és mint befejezett tény.

Ezen az igei háttéren kezdtünk el beszélgetni a fenti címről. Az első megállapításunk az volt, hogy az egyháznak - amely Jézus Krisztus teste, s mely a konkrét gyülekezetben él - mindig az "örök" feladatából kell kiindulnia. Az aktuális külső és belső körülmények, helyzetek motiválhatják, de nem változtathatják meg ezt az örök feladatot. Ez az "örök" feladat: az evangélium tiszta hirdetése, a szentségek helyes kiszolgáltatása, minden ember - testvérek és felebarátok - szolgálata (az egyházban és a világban) és részesedés Krisztus keresztségében. Ez utóbbi azt jelenti, hogy vállalni azt a sorsot - az egyházban és a világban! - amely az adott történelmi és egyháztörténelmi pillanatban az evangéliumnak, Jézus Krisztusnak és az Ő egyházának jut. A keresztséget és feltámadás evangéliumát meghirdetők sorsa soha nem "siker", hanem "kereszt és feltámadás"-orientált.

A beszélgetés következő részében arról szövegtünk, hogy mekkora jelentősége van annak, hogy az egyház életét illetően a legkülönbözőbb források nyomán tájékozódhassunk. Ezen a ponton utaltam egy wales-i ígehirdető által használt képre: szerinte az "igazság" egy hat oldalú kockához hasonlítható, olyan kockához, amelynek egyik lapja el van takarva. Maximum öt oldalát láthatjuk, de ennek alapján is sokat megtudhatunk, s jó döntést hozhatunk. A képnél maradva azt szövegeztük le, hogy az egészséges egyházi élet elengedhetetlen tartozéka az, hogy a gyülekezetek minél szélesebb körű, egyre mélyebb szintű tájékoztatást, "hozzá- és beleszólási" jogot kapjanak az egyház életéhez és munkájához tartozó belső és külső dolgokkal kapcsolatban. A soproni beszélgetéskor négyféle forrásra utaltunk: egyházi kiadványainkra, a "hivatalos" és "szájhagyomány" útján terjedő hírekre, id. Kendeh György és dr. Boleratzky Lóránt jelentéseire az OLBK elmúlt öt évi munkájáról, végül pedig az általam a Norvég Keleti Misszió számára írt hét oldalas angol nyelvű jelentésre. Negyven év monologizálás után bi- és multi-

laterális vitáknak kell következni, ehhez viszont elengedhetetlenül szükséges az, hogy több szinten tájékozódjunk. A magukat monopol- vagy támogatott helyzetben érző személyeknek és csoportoknak ezen a ponton meg kellene tanulniuk az "önkorlátozás" művészetét, hogy ezzel támogathassák elnyomott vagy nem támogatott csoportok és személyek megszólalási lehetőségeit. Bárminemű érték, információ elhallgatása, letagadása, értékhordozó személyek és csoportok lejáratása itthon és külföldön, indulatok gerjesztése érvek helyett oda fog vezetni, hogy a jelenlegi egyház rosszabb személyi, teológiai, strukturális és gyakorlati örökséget fog maga után hagyni, mint az előző korszak egyháza.

Ekkor állapítottuk meg, hogy a Jelen és a Jövő érdekében szakadatlan kötelességünk a Múlttal történő foglalkozás. Ez azért is kikerülhetetlen feladat, mert az elmúlt években mindenki számára világossá válhatott az, hogy nem sikerült világos cezúrákat meghúzni. Az Antall-kormány idején - a demokrácia és a jogállam tiszteletben tartásával - megindult egy ún. "tényfeltáró bizottság" működése. Az új kormány most megszüntette ezt azzal az érveléssel, hogy ez nem az Igazságügy Minisztérium hatáskörébe tartozó feladat, hanem szaktörténészek dolga. Az érvelés célzatossága nyilvánvaló. Nálunk, az egyházon belül ilyen "tényfeltáró bizottság" nem is működött, így most nincs mit megszüntetni. Látszik viszont - és működnie is kellene - Jézus világos parancsának: "Köztetek ez ne így legyen!" (Luk. 22,26)

A világos cezúrák meghúzásának hiánya miatt adva van az egyházban egy egyre indulatosabbá váló dialógus. Ennek lényege az, hogy egyik oldalon adva van az egyházat jelenleg vezetők és az őket itthon és külföldön támogatók "közmegegyezése" arról, hogy a múlt háromszorosan is le van zárva! A másik oldalon viszont az OLBK, illetve az elmúlt negyven évben a "hítvalló és szenvedő" egyházhoz tartozók - itthon és külföldön! - "lezáratlan múltról" és "átkos örökségekről" szólnak.

A háromszorosan lezárt múlt alatt három dátumot (1990. május 17., 1990. június 12., ill. 1991. május 8.) értenek. A Déli Egyházkerület Presbiteri Gyűlése, az Országos Presbiteri Értekezlet, illetve a Zsinat megnyitása húzódik meg a három dátum mögött. A Déli Egyházkerület Presbiteri Gyűlésén világosan kimondták azt, hogy Ordass Lajos 1945. szeptember 27-től 1978. augusztus 19-ig a Bányai, majd a Déli Egyházkerület legitim püspöke volt, tehát megválasztásától haláláig. Ugyanezt erősítette meg az Országos Presbitérium ülése.

A Zsinat megnyitásakor viszont "múlt-lezárás" címszó alatt történt egy további esemény, amelyről keveset szóltak. Elhangzott itt - "kollektív gyónásként" - egy imádság. Tudomásom szerint Magyarországon megjelenő egyházi újságban még nem közölték. "Mindenható Atya Uristen! Vallást teszek én szegény bűnös ember szent Felséged előtt, hogy nemcsak bűnben születtem, hanem egész életemben sokszor és sokféleképpen vétkeztem, amint azt Te, szíveket vizsgáló Szent Isten nálamnál sokkal jobban tudod és látod. Mert én bűneimet sem elegendőképpen sem meg nem ismerhetem, sem meg nem sirathatom. - Uram, irgalmazz! - Besűgő voltam, följelenttem lelkészársaimat, befeketítettem őket - bánom. Pozíciót, hatalmat szereztem, kihasználva a konjunktúrát - bánom. Fiatalon, egy-két év alatt

karriert futottam, mert csak a vonalba kellett beállnom, de a feladatokkal megbirkózni tehetségemen felül való volt, nem tenném többé. Jól éltem, anyagi előnyökre tettem szert ügyeskedéseimmal, bánom. Cikkeket írtam, amelyek nem állhatnak meg az Ige mérlegén, visszavonom őket, bánom, hogy a nevem örökre alattuk áll. Teológiailag támogattam olyan cselekedeteket, amik nem Isten Igéjéből születtek, s ezzel azt a látszatot keltettem, mintha Isten akarata lett volna, bánom. Nem mondtam igazat, és tudtam, hogy nem mondok igazat, de nem mertem másként szólni, bánom. Többször is megfogattam köpönyegemet, ahogy az érdek újra meg újra kívánta, felettébb bánom. - Uram, irgalmazz! - De Te, Uram jól látod, hogy az Úr Jézus érdeméért egyedül csak a Te nagy irgalmasságodhoz folyamodom és Szentlelked erejével életemet megjobbítani akarom. Légy irgalmas, légy kegyelmes hozzám a Te ígéreted szerint, szent Fiad, az Úr Jézus Krisztus által.¹

Amikor Sopronban elhangzott ez az általános gyónóima - akkor egy rövid párbeszédre került sor előadó és hallgatóság között. Megállapítást nyert, hogy óriási dolgok születhettek volna ennek az imádságnak az "aprópénzre" váltásával. Ugyanúgy akkor is, ha minden egyházi vezető vállalta volna a megméretés kockázatát, hivatalát rendelkezésre bocsátva, és a Zsinat is a "két-lépcsős" megoldást valósította volna meg. Arra a kérdésemre, hogy a három említett értekezlet, az általános gyónóima és a fent említett negatívumok végleges múlt-lezárást jelenthetnek-e a válasz egyértelmű "NEM" volt. A gyónóimában rettenetes bűnök vannak felsorolva, de nincsenek bűnösök. Bűnlajstrom bűnösök nélkül, gyónóimában felsorolva nem jelent semmit. Azt mondani, hogy ez coram Deo és coram hominibus mindenkire érvényes - megengedhetetlen teológiai megtévesztés és zűrzavar. Ugyanis az imát elmondók közül senki nem vonta le annak konzekvenciáját. Az egyházi megméretés és a "két-lépcsős" zsinat nem-vállalása azért is különös, mert egyház-népünk lelki kondícióját figyelve nyugodtan fogalmazhatunk úgy, hogy 0%-os lett volna a benne rejlő kockázata!

A fentiek hátterén nagyon is érthető az OLBK és az elmúlt évtizedekben elnyomott és szenvedő helyzetbe kényszerítettek érvelése, ti. hogy a "múlt lezárása" nem történt meg. „Átkos örökségek” terhei, a naponta születő újabb bűnökkel és mulasztásokkal rendkívüli módon gátolják a mindenki által óhajtott teljes megújulást. Nem történt meg a teológiai, személyi, egyházi konzekvenciák levonása. Az eredmény pedig a biblikus-reformátori vonal, a hitvalló vonal teljes háttérbe szorítása - ugyanakkor rossz értelmű liberalizmus és fundamentalizmus határozza meg a többség gondolkodását. Egészséges pluralizmus helyett értékeket nem termelő pluralizmus van adva. Nem történt meg sem a klerikus, sem a laikus réteg elszámoltatása. Ki hol volt, mit mondott és tett, hogyan viselkedett az elmúlt évtizedekben. "Első" osztályú kollaboránsok (kívülről segítettek!) - másodosztályú kollaboráns segítőkkel (a kívülről segítettek belső egyház kiszolgálói!) lapítanak, "eltűntnek nyilvánítottak" (ittthon és külföldön!) továbbra is jelen vannak, vagy egyszer csak előbukkannak, beülnek magas hivatalokba, beszélnek és beleszólnak! Nem a hitvalló, szenvedő egyház tagjainál kereskednek, hanem egymással kötnek véd- és dacszövetséget. Négy évig kicsit halkabban, ma újra "kívülről" is támogatva. Tényleges gyülekezeti szolgálatot nem végzők doktorálnak teológiából, konkrét gyülekezeti háttér nélkül képviselik fiatal lelkeszek és

lelkésznek egyházunkat szerte az egész világon. Arra a kérdésre, hogy a múlt le van-e zárva a tények felelnek. Nincs lezárva. Sok minden történt, de az út még nagyon hosszú előttünk.

Beszélgetésünkben ekkor már az utolsó előtti téma következett. Megállapítottuk azt, hogy a harcot folytatni kell. Itt beszéltem arról, hogy ez a tényleges helyzet kihívás abban a tekintetben, hogy a harcot folytatni kell. Itt beszéltem arról a tapasztalatomról, hogy látok bizonyos pozitív jeleket, érzek némi nyitottságot arra nézve, hogy közös úton-levésünket egyszerre tekinthessük hitvallásnak és dialógusnak. A lehetséges okok között említettem, többek között, a bűntudatot, a teológiai intellektusok készítését, érték fel- és elismerését, taktikát, annak belátását, hogy nincs más út; a külföldi egyházak és világszervezetek előtti egyház-kép kialakításának szándékát, különös tekintettel az Oslóban működő Ordass Alapítvány esetleges magyarországi látogatására. 1984 előtt és óta is tudatosan figyeltem azok pályáját, akik az akkori reform-vonal lelkeszeivel voltak kapcsolatban, részt vettek a Testvéri Szó mozgalomban, sajátjukként fogadták Dóka Zoltán Nyílt levelét, esetleg beléptek az OLBK-ba. Nagyon jelentős azoknak a száma, akik leszakadtak, elhagyták a "reform-hajót", lépésüket meg is indokolták, majd ezt követően útjaik egymástól is elágaztak. Vannak akik "belső emigrációban" élnek, "gyülekezeti szolgálat" címszava mögé bújva. Rendkívül jelentős viszont a leszakadtak között azoknak a száma, akik az általuk előzőleg erősen kritizált körökhöz csatlakoztak, pozíciókat szereztek és ma - saját volt harcostársaik ellen intézik a legádázabb támadásokat. Az a véleményem, hogy ezt nem lett volna szabad megtenniük, túl korán adták fel. Maguknak "gyűjtöttek", de nem hoztak áldozatot a jövőért, nem vállaltak keresztek. A legkevesebb, amit ezen a háttérrel tenniük kellene az az, hogy nem akadályozzák, hanem segítik az általuk otthagyt és feladott dialógust. Pozitív jelenségeként két eseményt említettünk meg. Az egyik az elmúlt év szeptember 12-én történt találkozás a Zsinat Elnöksége és az OLBK között. Azt, hogy ez egy hosszú út eleje, mutatja a Keresztyén Igazság szerkesztőségének hivatalos megjegyzése is. "Konkrét eredmények nem születtek. Mindkét fél kifejtette álláspontját /1/ a zsinat munkájának gyorsítása, a /2/ zsinat munkájával szorosan összefüggő teológiai kérdések, valamint a /3/ megoldásra váró etikai problémák tárgykörében. A megbeszélés tárgyyszerű, nyílt és testvéri hangvételű volt. Egyetértés született arra nézve, hogy a személyes találkozásokat célszerű volna folytatni."² Reményt keltő viszont a Zsinat Elnöksége által írt levél következő mondata: "Az Istentől kapott felelősséget érző Ordass Lajos Baráti Kör megszólalását is igényeljük."³ A közös fellépések között még meg kell említenünk az elmúlt év december 18-án történt ún. "kerekasztal" beszélgetést különböző egyházi kiadók között. Az OLBK mellett a Sajtóosztály, a Luther Szövetség, a Félé, az Evangélikus Múzeum és a Hermeneutikai Központ is jelen volt. Ezen a találkozón az is kiderülhetett, hogy egymás értékeinek megismerése, kölcsönös ajánlása közelebb vihet egymáshoz.

Ekkor beszélgetésünk az utolsó témakörhöz érkezett, ahol arról esett szó, hogy a régi reflexek nagyon erősen képesek gátolni az egészséges kibontakozást, s az ezzel együtt járó belső, egyházi megújulást. Három konkrét ügyet említettünk meg, ahol nyomon követhetők ezek a visszahúzó erők, párosulva vezetői önkény-

Elhívatásom

Visszanézve ötven évre,
sőt még annál is előbbre,
nem szűnök hálát adni,
szent nevedet magasztalni
a csodáért, melyet velem
cselekedtél, én Istenem.
Mire soha nem gondoltam,
álmot róla nem álmodtam,
képzetem is felül múlva
akaratod vált valóra
ezerkilencszánegyvenben
huszonhatodik évemben.

egy augusztusi éjszakában
koromsötét volt szobámban,
nem aludtam, ébren voltam
önmagammal viaskodtam
negyedszázad volt mögöttem,
hosszú évek, mit töltöttem
anélkül, hogy tudtam volna,
életemnek mi a célja?
Miért, élek, mi a titka,
mi az ami rám van bízva?
Mely hívás melyért élni,
munka melyet elvégezni
örömmel és boldogsággal
szív és lelek odadással?
Azt csinálni, mi nem kényszer,
kincsre lelni, mely nem ékszer,
boldogítja azt ki kapja,
még inkább, ha továbbadja.
Tépelődés, tusakodás,
önmagamát marcangolás,
évek hosszú sora alatt,
a megoldás maradt, maradt.
Ifjú évek múltak, teltek,
csak nem tudtam mihez kezdek.

Munkám megvolt, nem henyéltem,
hivatalnokként működtem.
Könyveléssel foglalkoztam,
becsülettel megdolgoztam.
De hová, vagy kihez menjek,
ki nyújt kezet, hogy felkeljek?
Ki mutat célt, szép nemeset,
elérésre érdemeset?
Ez állandó hiányérzet
mikor szűnik, ér már véget?
De akkor, ott, kis szobámban,
álomtalan éjszakában,
imádságra feleletként
ma is vallom: *csoda* történt.
Fény villant fel, SZÓ szólt hozzám,
jól érthetőn, kristálytisztán.
Szeretettel, halkan, csendben,
az ÚR szólott, felismertem.
Lelkész leszel, szolgál, papom,
ezt nem te, de ÉN akarom.
Akarom, hogy hirdess Igét,
Prédikáld az öröm híré:
van kegyelem, van bocsánat,
hol igazi a bűnbánat.
Ezt hirdetni, ezért hívlak,
hagyj ott jó bért, állást, asztalt,
jer utánam, engem kövess,
életednek értelme lesz.
Aratáshoz arató kell,
idő sürget, indulj hittel.
Keresztemet is felvegyed,
semmit ne félj, veled megyek!

Visszanézve ötven évre,
sőt még annál is előbbre,
nem szűnök meg hálát adni,
szent nevedet magasztalni

a csodáért, melyet velem
cselekedtél én Istenem,
hogy a kincset, melyre leltem,
sok embernek elvihettem.
Megfáradtnak, megterheltnak,
Kísértéssel körülvettnak.
Nem szűnök meg hálát adni,
szent nevedet magasztalni,
hogy szolgálhattam templomokban,
családi kis hajlékokban.
Otthonokban öregeknek,
iskolákban gyermekeknek.
Kórházakban betegeknek,
fegyházakban fegyenceknek.
Temetőben temethettem,
gyászolóknak hirdethettem:
ha szív fáj is, ne sírjatok,

hiszen Urunk feltámadott.
Visszanézve ötven évre,
sőt még annál is előbbre,
nem szűnök meg hálát adni,
szent nevedet magasztalni,
a csodáért, melyet velem
cselekedtél, én Istenem:
hogy pályámon megmaradtam,
futásommal fel nem hagytam,
nem bántam meg, hogy pap lettem,
hogy szolgálattal szegődtem.
Ha botlottam, vagy elestem,
kezem kezédbe helyeztem.
Felemeltél, újrakezdtém,
így nem féltem, tovább mentem.
Tudtam mindig *kinek* hittem.

folytatás a 25. oldalról

nyel, és nagyon is jól ismert vezetői arroganciával. Megállapítottuk azt, hogy nem "személyeskedve" kell "személyekben" és "ügyekben" gondolkodva beszélni. Az evangélikus tanítás és gyakorlat tisztázásának szükségessége, valamint Biblia- és hitvallás-ellenesség, kétarcúság volt nyomon követhető a három konkrét ügyben. Ez utóbbi azért is félelmetes, mert elővételezi olyan egyházi korszak visszajöttét, amelyben egyfelől éles támadásokat intéznek hitvalló lelkészek ellen, miközben a másik oldalon a legmesszebb menőkig védelmeznek olyan személyeket, akik evangélium-ellenes tanítást és életmódot hirdetnek és folytatnak. Ággasztóan növekszik az ilyen fajta "védettséget" élvezők száma az egyházban és ennek okai nem csak azok a személyek, akik ezt élvezik, hanem azok a "belső és külső" erők, amelyek ezt számukra megadják.

Együttlétünket, amelyben Ige, beszélgetés és imádság volt egymás mellett egy utalással fejeztük be. Jónás könyve - hasonlóan Jób könyvéhez - azzal fejeződik be, hogy az isteni érvelésre válaszul az ember elhallgat. Istené az utolsó szó, az emberé a meghajlás és az engedelmesség. Minden hitvallásnak, minden dialógusnak az egyházban csak ezen a háttérén van értelme, ezen - hogy a felek végül elhallgatnak - és igazat adnak Istennek - Ábrahám, Izsák, Jákób, József és Jónás Istenének, a Jézus Krisztus Atyjának - az irgalmas Istennek! Isten irgalmának, Krisztus váltáságművének megismerése gyümölcsként hozza magával azt, hogy közös küldetésünk ismertebbé válik a magunk és mindenki számára.

1 idézi: ÚTITÁRS Magyar Evangéliumi Lap, Stuttgart 1991/5 35.sz.

2 Id. Keresztyén Igazság, Új folyam, 24. sz. 1994. Tél, 31. p.: Dokumentumok

3 A Zsinat Elnökségének levele az OLBK Választmányához 1994. In: idézett szám 29. p.

id. Magassy Sándor

Levél az ÜZENET Szerkesztőségének

Tisztelt Szerkesztőség!

Az „Üzenet” című periodikának nem a nevével, hanem a tartalmával van baj. A „Holocaust-szám” talán még elviselhetőbb volt; bár pl. az a cikk, amelyben a szerző Jány Gusztávot protestánsként aposztrofálta és református puritánságát emlegette, feledve a katona-mártír hívő evangélikus voltát, nemcsak kegyeletsértő, hanem súlyosan torzított is. Egy magát evangélikus újságnak nevező lap szerkesztőségének – kivált szerkesztőjének! – illenék ismernie, hogy református testvéreinknek köszönhetően elterjedt a köztudatban, miszerint valaki vagy református, vagy protestáns; evangélikus egyszerűen nem létezik. Akkor, amikor identitásunk elvesztése szomorú tény, nem kellene ezt a folyamatot még erősíteni is. A lap 2. számában a témáját alapvetően félreértő „Egyetemes papságról” készült cikknek különösen jelentős hibája, hogy 5. pontjában vastagon szedetten protestáns vallás” szerepel, ami éppen olyan abszurdum, mint az ateisták által a múltban előszeretettel alkalmazott „keresztény vallás” kitétel.

Az „Üzenet” című periodika 2. száma messzemenően túllépi az elviselhetőség határát. A szerkesztői bevezetésben olvasható, hogy ezt a rémséget az „egyház karácsonyfája alá” helyezik. Megkockáztatják azt az állítást, hogy a karácsonyi szám „János evangéliumának szellemében” készült. Aztán a címlapon hatvanhat-szor szereplő evangéliumi mondást megcsúfolva ismertetik a „példakép-ember Jézus” unitárius tanítását, melléje teszik a „csalódott proféta ádventi álmát” meg-szellőztető zsidó vallásos nézetet, kiegészítik egy katolikus filozófus eszmefuttatásával az „ember megistenülésétől”, amit lezár egy metodisztikus bibliai kalandozással tarkított (karácsonyra célzó?) szociológiai felmérés. Az önmagukban is zűrzavaros nézeteknek ezzel az elképesztő halmazatával alighanem az „ökumenikus elkötelezettség” kíváncsiságának kívántak eleget tenni.

A vélhetően, vagy bizonyítottan „evangélikus” szerzők karácsonyi (ádventi) gondolatai felsorolhatatlanul sok biblia- és hitvallásellenes tételt tartalmaznak. Azt az egyet emelem ki belőlük, amely mindegyikben megtalálható: a pöffeszkedő emberközpontúság; az a pelagiánus tanítás, mely szerint az ember szabadon (és persze felelősen) maga dönti el, hogy – esetünkben – mit kezd a karácsonyi evangéliummal.

A legtöbb cikkben jelentkező kirekesztő szemlélettel ellentétben a magam részéről el tudok olvasni egy ilyen újságot is, mint ahogy megértéssel (és sajnálkozzva) szembesülök buddhista, mohamedán, vagy más (szektás) nézetekkel. Azt azonban érthetetlennek és elfogadhatatlannak tartom, hogy az Evangélikus Sajtótársulat kiadásában, külföldi evangélikusoktól kapott segélyből vagy híveink forintjaiból finanszírozottan jelenjék meg egy olyan kiadvány, amelyet szerencsésebb volna meghagyni a magánszférában. Ezt annál ajánlatosabb volna megtenni,

mivel az ismert személyi problémák akkor is súlyos tehertételt jelentenek, ha „hivatalosan” konok következetességgel nem veszünk tudomást róluk.

Fontos -- de természetesen nem elég -- annyit írnom, hogy tiltakozom e lap „evangélikus egyházi kiadványként” való megjelentetése ellen és kérem, hogy ezt a lapot, illetve ennek -- esetleg hasonló személyi feltételekkel és hasonló tartalommal szerkesztett -- utódját ne küldjék meg a jövőben.

Hozzá kell tennem azonban még valamit. Tiltakozó leveletem másolatban megküldöm a lap felelős kiadójának, valamint két püspökünknek is, mivel ők személyükben is felelősek azokért a kiadványokért, melyek az evangélikus egyház „hivatalos irataiként” jelennek meg. Őket arra kérem: emlékezzenek lelkeszi esküjükre.

Sikátor, 1995. 01.08.

Testvéri köszöntéssel

id. Magassy Sándor

HIBAIGAZÍTÁS

Lapunk előző, 24. számában, a 31. oldalon közölt Luther-idézet 2. bekezdésének utolsó mondata szövegkihagyás következtében értelmetlenné vált. Az idézet teljes befejezése helyesen így szól:

”Ha tehát te magad akarsz jócselekedettel segíteni magadon: trónbitorlóvá tetted a törvényt. Hiszen akkor kiűzted Krisztust a szívedből, ahol egyedül néki volna joga uralkodni, és a törvényt, saját cselekedetedet teszed helyébe.

Az új embernek Krisztusban mindene megvan. Semmije sem hiányzik. Sem égen, sem földön!”

D. id. DEDINSZKY GYULA

Adalékok

Örségváltás az egyházban. Említettem, hogy a rendszer törekvése egyelőre nem az egyház felszámolása volt, hanem csak az, hogy az egyház élére olyan vezetők kerüljenek, akik mindenben azonosítják magukat a kommunista párt céljaival, engedelmesen szolgálják azokat. Ehhez teljes örségváltást kellett végrehajtani az egyházban. Én itt csak az evangélikus egyházban végbement személyi változásokkal foglalkozom, ezekkel is csak vázlatosan, mert hiszen Ordass Lajos önéletrajzi írásai, melyeket Szépfalusi István ausztriai magyar lelkész rendezett sajtó alá s jelentetett meg külföldön, nos, ezek a kötetek teljes részletességgel ismertetik az egyházunkban történt eme változásokat.

Az előbb tárgyalt, egyházi iskolák államosításának akciójával egyidőben indította meg a kormányzat, a párt az általa óhajtott örségváltás végrehajtását.

Az akció élén két ateista miniszter állt, Mihályfi Ernő /papfi/ és Darvas József egykori tanító, író. Sajnos, azonnal akadtak un. "haladó" lelkészek, akik melléjük álltak és támogatták a törvényes eddigi vezetők eltávolítását. 1948. március 17-én Mihályfi Ernő - akinek semmi keresnivalója nem volt ott - a budapesti egyházmegye lelkészi ülésén éles támadást intézett az egyház - főleg annak világi - vezetői, a felügyelők ellen. Másnap Balassagyarmaton, Szabó József püspök beiktatásakor támadását megismételte, az egyházat jelen állapotában a reakció gyűjtőtáborának nevezve sürgős örségváltást követelt. Mihályfihoz elsőként Dezséry László egyetemi ifjúsági lelkész csatlakozott, ő is örségváltást követelt, de már nemcsak felügyelői vonalon, hanem a püspököket illetően is. Az akció kiszélesedett akkor, mikor Veöreös Imre, Benczúr László, Gyöngyösi Vilmos és Groó Gyula is belépett a püspöki konferenciához intézet levélben követelve az egyetemes és kerületi felügyelők leváltását.

Az egyre szélesebbre terjedt mozgalom hosszabb huzakodás után eredménytelennel járt, mert itt nem részletezett események után Radvánszky Albert egyetemes felügyelő, Vladár Gábor bányakerületi, Mesterházy Ernő dunántúli és Prugly Lajos dunáninneni kerületi-, Tomcsányi Pál budapesti egyházmegyei felügyelők kénytelenek voltak lemondani.

Az ellenük intézett hajsza során a kormányzat fő érve az volt, hogy ők valamennyien a régi politikai rendszer képviselői, miniszterek, főispánok stb. voltak, nem egyházi emberek. A furcsa csak az volt a dologban, hogy leváltásuk után helyükre pontosan ugyan úgy politikusokat, de most már a mai ateista rendszer politikusait ültették: Reöck Iván főorvost, majd az ő menesztése után Mihályfi Ernő minisztert egyetemes, Darvas József minisztert bányakerületi felügyelővé választatták.

A kommunista rendszer természetesen nem elégedett meg az egyház világi tisztségeinek az elfoglalásával, hanem a püspöki székekbe is a maga kiszolgálóit kívánta ültetni, ehhez azonban menesztenie kellett a régi püspököket. Közülük

Ordass Lajos volt az, aki legelszántabban szegült szembe a rendszer ama törekvésének, hogy elvegye az egyházi iskolákat, menessze a vezető egyházi felügyelőket, hogy az állam és egyház viszonyát szabályozó évszázados országos törvények helyére most sokkal labilisabb, könnyen változtatható Egyezmény lépjen. Érthető, hogy a párt és a kormányzat elsősorban Ordass Lajos ellen indította meg a támadást. Rákosi Mátyás Ordass, Mihályfi és Darvas révén, püspöki tisztéről lemondásra akarta kényszeríteni. Egy ilyen tárgyalásuk alkalmával Mihályfi és Darvas szemébe mondta Ordassnak, ne gondolja, hogy őt az ország, és benne az egyház népe mártírnak fogja tekinteni, ők gondoskodnak majd arról, hogy közönséges bűnözőként tűnjék el az egyházi életből.

A fenyegetést igyekeztek is valóra váltani. Az országos és vidéki sajtó ösztöztet indított Ordass, Radvánszky és Varga Sándor fötitkáir ellen. A vádak voltak: "A közönséges bűncselekmények egész sorát követték el." "A papok özvegyeinek 50 forintokat juttattak, maguknak közpénzen villát vásároltak." A Pesti Ízé c. lap szerint "Ordass egy papi özvegynek a takarékkönyvét lopta el, hogy fényűző és kicsapongó élete költségeit fedezni tudja."

Ordass a rendőrség 1948. Szeptember 8-án letartóztatta, a budapesti uzsorabíróság dollárkövetelés bejelentésének elmulasztása miatt október 1-jén kettő évi fegyházra és 5 évi hivatalvesztésre ítélte. Ezzel megindult egyházunkban a püspökök csereberéje. Az előzőleg 10 évre ítélt Túróczyt kegyelemben részesítették, hogy Ordass ellen felhasználják. Nyíregyházáról átválasztották Győrbe dunántúli püspökönek, majd állásáról lemondatták. Nyíregyházára helyébe Vető Lajos került. Ordass utóda pedig a Bányai kerületben Dezséry lett. A Dunáninnen kerületben Balassagyarmat székhellyel püspökké Szabó Józsefet választották. Majd a zsinat a négy egyházkerületet kettőbe vonta egybe, Túróczyt és Szabót a kormányzat ejtette, így maradt az egyház élén két kollaboráns püspök: Dezséry a Déli, Vető az Északi egyházkerületben. Ők lettek aztán egyházunkban az ötvenes évek első szakaszának dicstelen főszereplői.

Ezek után hadd essék éppen csak néhány szó az un. 1956-os eseményeknek egyházi életünkre gyakorolt hatásáról. Csak néhány szó, mert én azokból kimaradtam, s a történetek főként a Szépfalusi szerkesztette Ordass könyvek jóvoltából általánosan ismertek.

1956 nyarán az Egyházak Világtanácsa hazánkban, Galyatetőn tartotta végrehajtó bizottsági ülését, vezetői és a Lutheránus Világszövetség e gyűlésen résztvevő vezetői az Állami Egyházügyi Hivatal előtt felvetették az 1948-ban félreállított, börtönre ítélt Ordass Lajos rehabilitálásának kérdését. Napokon át tartó éles tárgyalások eredményeként Dezséry és Vető püspökök minden tiltakozása ellenére megtörtént Ordass állami rehabilitálása 1956. október 5-én, majd az egyházi is október 8-án. De mert csak két püspöki állás volt, s ezeket Dezséry és Vető töltötték be, ezért Ordass átmenetileg nem gyakorolhatta püspöki tisztét. Erre csak akkor került sor, amikor az október végi forradalmi megmozdulások során az egész politikai rendszer megingani látszott, s Dezséry október 30-án, elkövetett hibáit levélben elismerve és "a győzelmes harcot vívó magyar ifjúságnak" sikert kívánva, püspöki tisztéről lemondott, s a kerület vezetését Ordassra, a törvényes püspökre

bízta. November 1-jén Vető is bűnvalló levélben lemondott, s így az országos egyház vezetését is, Ordassnak kellett átvennie. (Ezekben a napokban Békéscsabán Mekis Ádám is lemondott esperesi tisztről, hiába bátorítottuk őt Kincses és én - Ordass sógora és násza - az új helyzetben az esperesi szolgálatot nem merte vállalni.) Ordass püspöki tiszttét nem sokáig gyakorolhatta, az állam újra félreálította őt, Vető visszatért állásába, Dezséry helyére pedig az állam a maga egyetlen jelöltjét, Káldy Zoltán pécsi esperes-lelkészt választotta meg a gyülekezetekkel, aki püspökként a politikai életben már 1956-ban felszámolt Sztálin-Rákosi-féle személyi kultuszt és diktatórikus vezetést egyházunkban még 30 éven át, 1987-ben bekövetkezett haláláig fenntartotta.

Lelkészek zaklatása. Az állam nem csak a magasabb szintű egyházi vezetőket, egyházfelügyelőket, püspököket váltotta le, cserélte ki, hanem a gyülekezeti lelkészek életébe is beleavatkozott, némelyeket internáló táborokba zárt, másokat börtönbe, ismét másokat Dezséry, Vető, Káldy felhasználásával állásukból felfüggesztetett, sőt attól megfosztott, teológiai professzorokat idő előtt kényszernyugdíjaztatott, országos kiválóságokat periférikus kis gyülekezetekbe száműzött, s haszonlók.

Alább a teljesség igénye nélkül felsorolom a zaklatott, büntetett, valamilyen negatív elbánás alá vont lelkészeket:

1. Mezey József, újpesti lelkész lemondatása az ÁEH-ban 1950-ben
2. Dr. Keken András, Bp-Deák téri lelkész letartóztatása 1950. március 30-án, majd állásáról lemondatása.
3. Kendeh György kelenföldi lelkész letartóztatása 1950. március 31-én, majd állásáról lemondatása, még később Budapestről családotól való kitelepítése a Békés megyei Kamut-pusztára
4. Zászkaliczky Pál, főtí lelkész, esperes
5. Dr. Murányi György kiskőrösi lelkész, esperes
6. Bártfai Kello Gusztáv szarvasi lelkész
7. Dedinszky Gyula békéscsabai lelkésszel együtt állásukból felfüggesztve 1950. március 25-én
8. Rohály Mihály békéscsabai lelkész, esperes. Mindkét tisztségéről a városi tanácsházán Gregor György áll. egyházügyi megyei előadó jelenlétében fenyegetésekkel lemondatták.
9. Túróczy Zoltán Horváth János ÁEH-elnök felszólítására lemond a dunántúli püspökségről és a győri lelkészi állásáról 1952. február 9-én
10. Szabó József az ÁEH-ban Horváth János követelésére lemond a Dunán-inneni kerület püspökségéről 1952. február 9-én
11. Kun Kaiser József Mezőberény I. kerületi lelkészt egyházilag perbe fogták azzal a váddal, hogy az Egyezményrel szembe helyezkedett, 1956. ápr. 19-én
12. Balikó Zoltán Diósgyőr-vasgyári lelkészt állásáról lemondásra kényszerítették 1956. ápr. 15-én.

Az 1956-os eseményekkel kapcsolatos magatartásuk miatt letartóztatták:

13. Székács Sámuel, Szarva
14. Pribelszky Mihály, Kondoros
15. Solymár János, Csömör
16. Kiss Benő, Pusztatottlaka
17. Bácsi Sándor, Győr - állásvesztés
18. Huley Alfréd, Bócsa
19. Balogh István, Tab
20. Sághy Jenő, Bezi-Enese lelkészeket.

21. Nagybockay Vilmos pilisi lelkészt Ordass-kapcsolatai miatt, s egy LMK-n való felszólalása miatt Horváth ÁEH-elnök egyszerűen elzavarta állásából azzal, hogy az egyházban ezután semmiféle szolgálatot nem végezhet, még pénzbeszedő vagy harangozó sem lehet, 1958. április 10.

22. Válint János, irsai lelkész, esperes és

23. Erős Sándor gödöllői lelkészt a Nagybockay-ügy miatt Horváth állásvesztéssel fenyegetett meg, 1956. április

24. Wiczian Dezső teol. professzort Grnák Károly ÁEH-osztályvezető azonnali lemondásra szólítja fel, s mikor nem engedelmeskedik, 1957/58 tanév végén nyugdíjazzák.

25. Karner Károly teol. professzort 1957/58 végén kényszernyugdíjazzák

26. Sólyom Jenő teol. professzort 1957/58 tanév végén kényszernyugdíjazzák

27. Botta István kelenföldi másodlelkészt 1959-ben a tordasi gyülekezetbe helyezik.

28. Scholz László Budapest-zuglói lelkészt az Evang. Lelkészegyesület elnökét, kiválóan képzett, de gyöngé egészségű embert Ordass-kapcsolatai miatt a félmegyényi területre kiterjedő hatvani szóránygyülekezetbe száműzték

29. Danhauser László Budapest-budahegyvidéki lelkészt 1959-ben ugyancsak Ordass-kapcsolatai miatt Bakonycsernyére száműzték.

30. Zászkaliczky Pál főtí lelkész, esperest csak súlyos szívbaja, majd halála menti meg hasonló sorstól

31. Dr. Schulek Tibor komáromi lelkész, esperest, mert a művi vetélések engedélyezését bírálta és a romániai magyarság üldözését említette LMK gyűlésen, a fültanú Káldy Zoltán püspök kezdeményezésére az egyházi Egyetemes Törvényszék ítéletével kényszernyugdíjazásra ítélték 1963-ban

32. Ordass Lajos 1948. évi börtönre ítéltése, majd 1958. évi félreállításának története közismert.

Hogy sok-e vagy kevés a 32, de nyilván ennél sokkal több zaklatott, fenyegetett, ideiglenesen vagy véglegesen félreállított ember, az lehet egyéni megítélés kérdése. Egy azonban biztos: az, hogy olyan értékes emberek, mint Ordass-Túróczy-

Szabó püspökök, Karner, Wiczian, Sólyom professzorok, Botta, Keken, Scholz, Schulek-féle író-lelkészek kikapcsolása az egyházi életből, nagy veszteséget okozott egyházunknak. Dezséry, Vető és Káldy bizony könnyelműen tékoztatták egyházunk szellemi értékeit.

3. Az ötvenes évek az én és családom életében

Az ötvenes évek nyomása természetesen nemcsak az országra általában és nemcsak másokra nehezettek, hanem nyugtalanító, bénító hatását én és családom is megéreztük. Hogy miként, arra az alábbiakban erre hozok példákat.

Előre kell bocsátanom, hogy Ordass Lajoshoz engem személyes barátság, majd Gyula fiam házassága révén rokoni kapcsolat fűzött, nászok voltunk. A barátság alapja az azonos vidéktől való származásunk volt, mindketten bácskai születésűek lévén, bár ő német, én szlovák egyházi környezetben nevelkedtünk, mégis közel éreztük magunkat Sopronban a teológián, annak ellenére, hogy ő már negyed éves végzős hallgató volt, én pedig zöldfülű elsős. Barátságunk továbbfejlődött, amikor 1927 szeptemberében együtt indultunk a lutheránus Észak meghódítására, ő Svédországba, én Finnországba egyetemi tanulmányútra. Együtt mentünk oda és együtt tértünk haza. Barátságunkat tovább erősítette, amikor együtt munkálkodtunk egyházi irodalmi téren, az ő ceglédi, az én kiskőrösi paposkodásom idején megírtuk és kiadtuk Kiss György bevonásával "A gyermek vasárnapja" című két kötetes gyermekprédikációs munkánkat az északi evangélikus prédikációs irodalom alapján. Később násztársak lettünk. Érthető, hogy amikor ő püspökként az egyházellenes támadások pergőtüzébe került, szoros kapcsolatunk révén a "lövedékek" más barátjaival és eszmétársaival együtt engem is el-eltaláltak, s a párt, a kormányzat, az új egyházi vezetés szemében fekete bárány lettem.

Az első összeütközésem a hatalommal - mint azt már említettem - 1948. június 5-én, az iskolák államosításával kapcsolatosan támadt, amikor a főispán által összehívott értekezleten a lelkészek közül én vettem az államhatalom szemére az iskolák államosítása érdekében kifejtett megfélemlítő eljárását és fejeztem ki ragaszkodásunkat iskoláinkhoz.

Ugyanerre az időre esett egy másik összeütközésem az akkor újonnan alakult Magyar Dolgozók Pártjával és a sajtó hatalmával. A sajtótámadással megfenyegetett esperesünk, Rohály Mihály védelmére sikerült felsorakoztatnom minden csabai lelkészünket, s ezt a párthoz és a főispánhoz intézett levelünkben is kifejezésre juttattuk. A levél a következő volt:

"Papp Sándor főispán úrnak, Békéscsaba

Magyar Dolgozók Pártja Vezetőségének, Békéscsaba

Főispán úr!

Tisztelt Pártvezetőség!

Főispán Úr Békéscsaba és a környék lelkészeit f. hó 5-én a koalíciós pártok vezetőivel való beszélgetésre hívta össze, ahol általunk igen sokra értékelt, komoly,

emberies szavakkal őszinte beszélgetésre szólította fel az értekezlet résztvevőit, kérve a vidék nyugalmanak munkálását, s ígérve a hatóságok barátságos támogató magatartását az egyházak és lelkészek irányában.

Ezzel szemben 5 nappal később, június 10-én, egyházmegyénk vezetőjénél, Rohály Mihály evangélikus esperesnél megjelent először Blahut János, volt kommunista párti titkár, aki a beszélgetés során fenyegető kijelentéseket tett, majd ugyanazon a napon Paulai Mihály Békés vármegyei tanfelügyelő is, aki Rohály Mihály főesperest egy plakáttervezet aláírására akarta rávenni. Mivel pedig ezt Rohály Mihály nem tette meg, Paulai azzal távozott tőle: vegye tudomásul, hogy ezért most ellene megindul a nyílt támadás a sajtóban. Ezt a támadást a Párt már elhatározta. Meg fogják támadni közéleti szereplésén, családján, egyéni életén keresztül és minden módon lehetetlenné teszik.

Főispán Úr! Tisztelt Pártvezetőség! Mi, alulírott összes békéscsabai evangélikus lelkészek ezennel kijelentjük, hogy az esperesünk elleni bármilyen címen induló támadást - az előzmények után - nem személy, hanem az egyház ellen indult támadásnak vesszük, s ezért azzal szemben teljes egységben foglalunk állást és már eleve tiltakozunk ellene.

Nem tudjuk, hogy Paulai Mihály tanfelügyelő jogosan hivatkozott-e a pártra, mint a megindítandó hajsza elhatározójára. Ha igen, úgy kijelentjük, hogy a párt eme magatartása nem felel meg a Főispán Úr által összehívott értekezlet szellemének, s attól tartunk, hogy amennyiben a bejelentett támadás valóban megindul, nyugtalanságot fog támasztani az egyházi közönség körében, s így a mindnyájunk által óhajtott békés, nyugodt munkát és termelést, valamint az országépítést nem mozdítaná elő.

Éppen erre a legfőbb, közös célunkra tekintettel kérjük a Pártot (ha volt ilyen szándéka) álljon el a lelkészi kar bármely tagjának a nyilvánosság előtt való kipellengérezésétől, a Főispán Urat pedig tisztelttel kérjük arra, hogy a maga személyében is járjon közbe a tekintetben, hogy ez a békességet munkáló kérésünk meghallgatásra találjon.

Békéscsaba, 1948. június hó 12-én

Dedinszky Gyula, evangélikus igazgatólelkész" és a többi lelkész sajátkezű aláírása.

Választ nem kaptunk, de az esperes ellen beígért sajtótámadás elmaradt.

Részünkről nem volt kockázatmentes ez a kollegiális kiállás. Engem ezért annál kínosabban érintett Rohály reagálása, aki amikor megismerte a fenti elküldött levél szövegét, nekem heves hangon szemrehányást tett miatta, mondván, hogy ha a levél miatt a párt ellene alkalmaz megtorlást, vállalom-e a felelősséget ha őt elfogják, megkínózzák, karját törik, vagy hasonló elbánásban részesítik? Arra nem gondolt, hogy az ő védelmére tett akcióm miatt éppen velem bánnak el így? Akkor úgy éreztem, hálátlan dolog más dolgába beavatkozni, még a legjobb szándék esetén is.

Rohály feje fölül elhárítottam a sajtótámadást, engem senki sem védett meg pár hónappal később a sajtóbani meghurcoltatástól.

De úgy érzem meg kell magyaráznom ennek előzményeit. Gyülekezetünk lelkiileg legkevésbé ellátott - a mintegy 8.000 lelket kitevő - tanyai lakosságunk volt. Istentiszteletet az egyházi iskolai körzetekben 6-8 hetenként kaptak, papot tanyai otthonukban szinte sose láttak. A háború utáni helyzetben - lovaik a harcok folyamán elszedve - a régi módon szombat-vasárnap nem tudtak családjukhoz és a templomba a városba bejutni. Ezért lelki gondozásuk megjavítása érdekében én un. "tanyai heteket" tartottam, hétfőn reggel kimentem egy-egy tanyai körzetbe, ott az egyházi iskolánk tanítójánál laktam, nappal a tanyákat jártam híveket látogatva, este pedig az iskolában összejöveteleket tartottam sok énekléssel. Mindig mondtam egy-egy egyházi témájú előadást és természetesen igehirdetést is. A hetet vasárnap délelőtti, úrvacsorával egybekötött istentisztelettel zártam. A hívek ezeket a heteket nagyon szerették, a résztvevők száma napról-napra nőtt, a csúcslétszámot rendszerint vasárnap érte el. Lelkészársaim nem követték példámat, magam tartottam csak ezeket a tanyai heteket. Így pl. a kismegyeri (Milyo-féle), a nagymegyeri, a Soprony I. és Soprony II., a telekgerendási (Csorvás-alsó), a gerendáslegelői és a Fényesi iskolákban.

Példának említem az 1948. év egyik hetében tartott tanyai hetemet a Fényes-tanyai tornyos iskolában. A hét folyamán meglátogattam 123 családot 433 lélekkel. Az esti létszám a kezdeti 132-ről 210-re növekedett. Vasárnap a záró istentiszteleten a dupla méretű tanyateremben álló hely sem jutott mindenkinek, úrvacsorát vett 118 hívő. Nagyszerű eredmény. Egész héten át a régi szociáldemokrata vezérnél, Gulyás Pálnál laktam, illetve aludtam. Ő is részt vett minden összejöveteleken.

Talán érthető, hogy a kommunista pártot és a hatóságokat is izgatták ezek a tanyai hetek. A fényesi eredmény láttán úgy látszik elfogyott a türelmük, még javában tartott a tanyai hét, amikor éles hangú sajtótámadást intéztek ellenem és természetesen a tanyai hetek ellen. A kor pikantériájához tartozik, hogy a cikk nem a kommunista párt lapjában, a Viharsarokban, hanem a Kisgazdapárt Békés megyei Népszerűség c. lapjában jelent meg.

A lap szerkesztőségét kényszerítették a cikk megjelentetésére, mert jól tudták, ha kommunisták támadják az egyházat, az megerősíti a híveket, de ha az ő kisgazda-párti lapjuk támad, ez zavart kelt a szívekben. Az írás teljes terjedelmében a következő:

"Nagyon szép és megcsodálható, amit a nagyitiszteletű úrök a vallással kapcsolatosan mondanak, de a "kisebbségi politikából", meg a fennálló társadalmi rend elleni izgatásból nem kérünk - mondják a tanyasiak Dedinszky Gyula tanyai evangélizációjáról.

Ahogy ezekkel az egyszerű tanyai emberekkel a gyanúsán sürgős és mindennapi evangélizációról beszélgetünk, amelynek fő-fő mozgatója a valutázás miatt elítélt Ordass püspök komája: Dedinszky Gyula igazgató lelkes, jól ismert képek jelennek meg előttünk.

Esztünkbe jut a demagóg Francisci Mihály, ez a közismert, fasiszta múltú, izgató prédikátor, aki - miután a vallás örve alatt uszító sovíniszta jelszavakkal feltüzeltelte a könnyen hívőket, szomorú szenzáció színhelyévé varázsolta Békéscsábát, egyik napról a másikra angolosan meglépett és cserben hagyta híveit.

Eszünkbe jutnak az elmúlt esztendei képviselő-választás olcsó és szegyeteljes fogásai, amelyekbe lelkiismeretlen kalandorok nem átalították a magyarság leg-szentebb eszményképét, a keresztet is belekeverni, mondva: Lendülj kereszt magasba, keresztet a hatosba, és eszünkbe jutnak azok a harcok, amelyeket már akkor folytattunk az egyházak palástja mögött meghúzódó és vallásos jelszavakat hangoztató politikai kalandorok ellen. Akkor mondták nekünk valaki, hogy ez a nép olyan mélyen vallásos, hogy az egyházi jelszavakkal jelentkező politikai szélhámosok akár naponta becsaphatják, akkor sem okul belőle - s most arra kell gondolnunk, hogy Békéscsabán az evangélikus egyház egyes vezetőinek akciója folytán újabb Francisci-ügy van kialakulóban.

Evangelizáció kis politikai mellékízzel ...

De Dedinszky nagytiszteletű úrék okos emberek és diplomaták(sic!). Ők nem uszítanak nyíltan a fennálló társadalmi rend ellen. Az egyházi történetek viszont rengeteg allegorikus kép csillogtatására adnak alkalmat: értenek ezekből a hívők, ha akarnak ...

Ezek az újjákezdett mindennapos tanyai evangelizációkon azután szó kerül mindenről, ami pillanatnyi érdekességgel bír. Még az őszi szántásról is. s talán mondanunk sem kell, hogy a nagytiszteletű úr *nem arra biztatja a híveket, hogy az őszi szántást munkaversenyben végezzék el.*

Ellenben azt minden nap hallhatják a hívek, hogy "fordítsák el tekintetüket a földi élet mulandóságairól, mert ez a földi élet a siralom völgye, s szenvedéseinkért a túlvilágon mindenki bőségesen kárpótlásban részesül ..."

Sovinizta izgatás a tanyavilágban.

Dedinszky nagytiszteletű úrék azonban a szlovák-magyar viszonyt sem hagyják szó nélkül. Arról beszélnek, hogy a szlovákok, ha most nem települnek át valamennyien Békéscsabáról, később *húsz kilós csomagokkal dobják át az ittmaradtakat a magyarok.*

Amikor pedig nem kapták meg minden napra a tanyai iskolákat evangelizációjuk céljaira, kisebbségi elnyomásról beszéltek s nem mulasztották el bejelenteni, hogy elnyomott helyzetükről jelentést tesznek a csehszlovák kormánynak is. (Bár nem hisszük, hogy a velünk a legjobb viszonyt élvező demokratikus csehszlovák kormány érdemesnek tartaná foglalkozni a reakciós papi körökből érkező, minden alapot nélkülöző tiltakozással.)

Mindezekkel kapcsolatban csak annyi megjegyezni valónk van, hogy a tanyai parasztság az evangelizáció ez újfajta módjának egyáltalán nem dől be.

Batkó Pál, a Népi Bizottság elnöke mosolyogva meséli, hogy a tanyavilág parasztsága naponta keresi fel a Népi Bizottságot, a pártok helyiségeit, s részletesen beszámolnak az előző esti "evangelizációkról".

Nagyon szép és megszívlelendő az, amit a nagytiszteletű úrék a vallással kapcsolatban mondanak - így a tanyaiak - de a kisebbségi politikából, meg a fennálló társadalmi rend elleni izgatásból nem kérünk ..."

A cikk hangsúlyos mondatai: " ... a valutázás miatt elítélt Ordass püspök komája: Dedinszky Gyula igazgató lelkész ..."; " ...Nem arra biztatja a híveket, hogy az őszi szántást munkaversenyben végezzék el ... ellenben ... fordítsák el tekintetüket a földi élet mulandóságairól ..." (értsd: szabotázásra biztat). A nyílvánvaló hazugságtól akkor sem riad vissza, amikor engem Francisci Mihály szövetségesének állít be, mint aki a lakosságcsere során híveinket kitelepülésre bízottam, holott éppen én nem engedtem meg Osusky Sámuel szlovákiai püspöknek, hogy nagy templomunk szószékén propaganda-beszédet mondhasson.

A fényesi tanyai hét után a tanügyi hatóság megengedte a tantermek átengedését ily célra az egyházunknak, emiatt összeütközésbe kerültem a tanfelügyelővel, mint arról az alábbi levélszöveg is tanúskodik:

"Az evangélikus egyház igazgatólelkészi Hivatalától

Békéscsaba 253/1948. sz.

Tanfelügyelő Úr!

F. hó 13-án személyesen megjelentem Tanfelügyelő Úrnál és panaszt tettem amiatt, hogy egyes állami iskolai igazgatók - ellentétben az iskolák államosításáról szóló törvény végrehajtási utasításával - a tanyai iskolák tantermeit nem hajlandók egyházunknak híveinkkel való lelki foglalkozás (istentiszteletek, vallásos összejövetelek) céljaira. Orvoslást kértem.

Másnap, november 14-én Tanfelügyelő úr személyesen szóban közölte velem, hogy nincs módjában más irányú magatartásra utasítani az érintett igazgatókat, s közölte velem Tanfelügyelő Úr, hogy a jövőben a tanyai iskolák tantermeit kizárólag csak vasárnapi istentiszteletek alkalmával vehetjük csak igénybe. Evangélikus egyházunkat ez nem elégíti ki, mert gyülekezetünk területén 26 tanyai iskola lévén, vasárnapra korlátozódva egybe-egybe csak negyedévenként egyszer juthatnánk ki. A hívek lelki gondozásának érdeke szükségessé tette a múltban, és szükségessé teszi a jelenben is azt, hogy téli időben, amikor a tanyai népek már ráérnek, a lelkészek hétköznapi is összegyűjtsék a híveket az Isten ígéjével való foglalkozásra. Ha ezt bármely hatóság nem engedi meg nekünk, abban a vallásszabadság korlátozását látjuk.

AZ ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR közleményei

A levelek és a felvilágosítást váró kérések indokolják, hogy külön beszámolót és tájékoztatást adjunk az Baráti Kör belső életéről, eseményeiről. Mivel külön körlevél megküldését több oknál fogva nem vállalhatjuk, azt a rendet szeretnénk bevezetni, hogy a Keresztyén Igazságban rendszeresen nyújtunk beszámolót a Kör életéről. Ez a terv építheti, erősítheti a Kör tagjainak közösségét.

Az első közlésünk legyen az a jó hír, az az örömdetes esemény, hogy D. Ordass Lajosné, Körünk védnöke a család birtokában lévő kéziratokat a Baráti Kör tulajdonába adta. Osztatlan örömmel, és őszinte hálával vettük ezt a nagy adományt. A hagyaték leltárba vétele rövidesen elkészül. Most is kérjük: ha valakinek Ordass

Lajos püspöktől levele, emlékkönyvi bejegyzése vagy bármiféle kézírásos emléke van, kérjük engedje meg, hogy másolatot készíthessünk róla, s ezzel is teljesebbé tegyük levéltárunkat. Kevesen vannak, akik tudják, hogy az Ordass-könyvtár mellett egy kis házikönyvtára van, amelyben nem csak saját kiadványaink egy-egy példányát, hanem őrizzük és kikölcsönözhetjük, de éppen így kikölcsönzéssel szolgálhatunk a Szépfalusi István lelkész által korábban kiadott 3 darab Ordass-kötettel is. *A kölcsönzési idő egy hónap.*

Levelekre és érdeklődő kérdésekre válaszolva közölhetem, hogy az Ordass Lajos Baráti Kör tagjait semmiféle tagdíj nem terheli. Az alapszabály készítésekor teljes egyértelműséggel hárítottuk el a mindenféle kötelező anyagi megterhelés gondolatát. Önkéntességre alapoztuk egész szolgálatunkat. A folyóirattal kapcsolatosan is önkéntes adományokra helyezzük a hangsúlyt. A feltüntetett 85,- Ft a legutóbbi előállítási költség Áfával együtt. Ezen kívül van még a porto, ami nem egységes. Más Budapestre, más vidékre és más külföldre. Ezt ki-ki maga döntheti el. A szolgáltató szív mindig tudja, hogy mit tehet és mit vállalhat.

A könyvkiadásunk sem nyerészkedésre történik. Minél több kézbe szeretnénk eljuttatni kiadványainkat. Isten eleddig mindig kirendelte azt, amire ehhez a munkához szükség volt. Hisszük, hogy e tekintetben addig munkálkodhatunk, ameddig jóváhagyását, segítségét kirendeli. Hálások vagyunk azokért az adományokért, amiket kirendel számunkra. Ezek az adomány-összegek teszik lehetővé azt is, hogy nehéz körülmények között élő hittestvéreink felé ajándékküldeményeket postázhassunk.

Közismert tény, hogy igen magasak a postai díjak. Komoly terhet jelentenek Körünk számára. A legutóbbi Keresztyén Igazság szétküldése belföldre és külföldre 13.500,- forintot tett ki, viszont szeretnénk még többekhez eljuttatni. *Előfizetők gyűjtését kérjük.* Tudjuk, hogy előfizetőink közül többen továbbadják a lapot, hadd olvassák mások is. Hálások vagyunk érte. Jó úton járunk, ha ezt a fáradságot is készek vagyunk vállalni, szükség is van rá. 50 év alatt többen megfáradtak, közömbösekké lettek. Az áldozat, a szolgálat lelke visszahúzódott. Nem csoda, hogy a hitünk megfogyatkozott, elhamvadt, a szeretetünk nem szolgált, visszahúzódott, begubózott, elvesztette a melegét, a vonzását. Sokak felé kell vinnünk a jó hírt: Isten élő Isten, szerető, gondviselő Atyánk. Igen: Isten - Isten, aki nem elérhetetlen magasságban trónol, hanem bennünk akar lakozást venni, hogy a bűnnek ebben a rettenetes világában, rabságában legyen értelme az életnek. Ha csak magunkat nézzük, reménytelenek vagyunk. Van lehetőség az új életnek, a más életnek, emberhez méltó életnek - egyesnek is, népnek is nemzetnek is. Ez az élet adatik nekünk a Jézus Krisztusban!

Ez a jó hír szolgálata: szóval is, magatartással is, betűvel is, írással is. Ehhez kérjük a segítséget mindazoktól, akik Őreá hallgatnak, Neki engednek, Aki azt, az Igazság, és az Élet.

Nem vagyunk a meghátrálás emberei. A küzdelem Ővele lesz győzelemmé!

Erős vár a mi Istenünk!

id. Kende György

ZUSAMMENFASSUNG

Im neuen Jahrgang gedenken wir in unserer 25. Folge, am grossen Tag der nationalen Freiheit, mit Ferenc Kölcseys Hymne und dem Gedicht János Arany's der geschichtlichen Freiheitskämpfe den Herren bekannter und unbekannter Helden, ihrer Opfer und Persönlichkeiten. Würde sich doch unser Herz und unsere Seele durch diese gesegneten Erinnerungen mit Treue erfüllen. - In der *Meditation* von István Botta sagen wir für den hochpriestlichen Dienst Jesu Dank. - Aus der *Studie* von Pfarrer Sándor Magassy sen. erfahren wir Einzelheiten über die wertvolle, bisher unbekannte Evangelische Kirchengeschichtliche Nomenklatur, welche als allgemeine mangelersetzende Quelle nicht allein den Kirchenhistorikern einen Schatz beduettet. - Zoltán Dóka bietet einen lebendigen Bericht über die Geschehnissen der auch in diesem Jahr in Hévizgyörk abgehaltenen *ökumenischen Gebetswoche* und den Segen der sich auch über die Gemeindegrenzen hinausbreitete. - Enikő Böröcz nimmt die "schweren" Fragen unseres Kirchenlebens in Betracht. - Der pensionierte Pfarrer László Zoltán gibt in seinem einfachen, jedoch aufrichtigen Gedenkvors Ermunterung und Hoffnung für die zum Pfarrerdienst berufenen. - In seinem an die Redaktion der Zeitschrift *Üzenet* gerichteten offenen Brief möchte Sándor Magassy sen. auf die bedauerlichen Irrtümer der kirchlichen öffentlichen Meinung hinweisen und die Leser zu deren Behebung gewinnen. - Die *Dokumentationssparte* führt uns weiter in der Kenntnis der von weiland D. Gyula Dedinszky gesammelten absteichenden Ereignisse unter dem Titel "Glossen" (Kirchengeschichte der 50er Jahre). - Die erste Nummer dieses Jahres schliesst mit einem Bericht über das Leben und die Geschehnisse unseres Freundeskreises.

SUMMARY

In the 25th issue of the new volume we commemorate with the "Hymnus" (Hymn) from Ferenc Kölcsey and a poem from János Arany on the great day of national liberty the historical wars of independence, the great numbers of the known and unknown heroes, the people and sacrifice. If only our hearts and soul would fill with loyalty on the blessed occasions of remembering. - In the *meditation* of István Botta we can give thanks for Jesus service as high priest. - We can get to know the valuable and to this day unknown Lutheran Church-historical Namecatalogue from Sándor Magassy sen. It is a treasure not only for the church-historians. It is a general suppletory source. - Zoltán Dóka gives us a lively report on the ecumenical prayer week held this year also in the congregations of Hévizgyörk, and on the major blessings reaching outside of the boundaries of the congregation. - Enikő Böröcz takes into account the "difficult" question of our church. - László Zoltán, retired pastor offers in his simple but honest remembering poem encouragement and hope to those who have a calling for the pastoral service. - In his open letter to the editors of the new periodical *Üzenet* Sándor Magassy sen. would like to call attention to the serious errors of the church public opinion and to win the readers to eliminate these. - In the documentary column we continue to recall the extremely difficult events of the fifties collected by U Gyula Dedinszky, late pastor in Békéscsaba in his "Additional". - The first issue of this year comes with a report on the life and events of our Society of Friends.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Botta István ny. lelkész	Tordas
Böröcz Enikő levéltáros	Budapest
D. id. Dedinszky Gyula lelkész	Békéscsaba
Dóka Zoltán ny. lelkész	Hévízgyörk
Kendeh György id. ny. lelkész	Budapest
Magassy Sándor id. ny. lelkész	Sikátor
Zoltán László ny. lelkész	Sopron

Folyóiratunk szerzői honoráriumot nem igénylő írásokat közöl.

Köszönjük a szerzők és írók sokféle segítő szolgálatát.

Az Ordass Lajos Baráti Kör kiadványai:

A kiadásra került munkák jól segítik egyéni hitéletünket és a gyülekezet közösségét

ORDASS L.: "A keresztfa tövében" Nagyheti áhitatok	100,-
ORDASS L.: Jó hír a szenvedőknek Prédikációk 1956-68	250,-
ORDASS L.: Vádirat. Korrajz	40,-
ORDASS L.: Nem tudok imádkozni	100,-
GIERTZ-ORDASS: "Házát kősziklára építette". Elbeszélés	150,-
GIERTZ-ORDASS: Hitből élünk. Elbeszélés	200,-
TERRAY L.G.: Nem tehetett mást. Ordass Lajos életútja	100,-
VIRÁG J.: D. Luther Márton önmagáról. Életrajz	100,-
LUTHER M.: 14 vigasztaló kép	160,-
SCHOLZ L.: Tisztítsd meg szívedet. Írásmagyarázat	80,-
SCHOLZ L.: Két sugárzó igazgyöngy. Írásmagyarázat	120,-
VAJTA V.: Hit és élet összecsengése. Előadás	40,-
BOTTA I.: Dévai Mátyás, a magyar Luther	80,-
RITTER-TEKUS: A lelkipásztor imádsága	60,-
LOY-ORDASS: Te vagy nekem reménységem. Imakönyv betegeknek	100,-
SÓLYOM J.: Hiszem - tudom. Bevezetés az egyház tanításába	220,-
KAPI B.: Isten hárfása. Gerhard Pál élete	150,-
BÖRÖCZ S.: Kiáltás a mélyből. 3. kiadás	340,-
MARÓTHY J.: Szegények szíve. Novellák	400,-
BOLERATZKY L.: A miskolci evangélikus jogakadémia	40,-
BOLERATZKY L.: Az evangélikus egyházjog. I. r.	300,-

Terjesszük kiadványainkat és folyóiratunkat

A KIADÓHIVATAL kéri a címváltozások bejelentését, hogy a folyóirat
küldésében fennakadás ne történjék.

Dr. Boleratzky Lóránt		
Állam és egyház viszonya	20	44
Változtatásra érettek a felsőbb egyházkormányzati szervek elnökeire vonatkozó választási szabályok	22	24
Elert. dr. Werner		
Humanitás és egyház. Melanchton születésének 450. évfordulójára	21	8
Törvény és evangélium	1. 22	5
	2. 23	4
	3.(bef.) 24	3
id. Magassy Sándor		
„Evangélikus” hittankönyveink	1. 21	22
	2. 22	14
	3. 23	17
	4. 24	12
Botta István		
Melanchton és Luther	23	26
DOKUMENTUMOK		
Rehabilitált lelkészek és világi tisztviselők névsora	17	43
Dr. Harmati Béla helyreigazító nyilatkozata	18	23
Dr. Boleratzky Lóránd		
Hétepcsés titok a rehabilitáltak névsora?	18	20
Levél rehabilitálása tárgyában		
Zászkaliczky Páltól	18	28
Balikó Zoltántól	18	29
Zászkaliczky Pétertől	18	31
Weltler Sándor levele rehabilitációk ügyében	18	32
Martos Pál		
Ilekösönése országos egyházi számvevőszéki tagságáról	19	37
Szerkesztői üzenet		
Elvi határozat az egyházi rehabilitációs eljárásról	19	38
Ordass Kekenről - Keken Ordassról		
Dr. Keken András halála 20. évfordulója alkalmából összeállította D. Dóka Zoltán	24	22
†D. Dedinszky Gyula		
Adalékok az „ötvenes évek” az evangélikus egyházban c. témához	24	32
KÖSZÖNTÉS		
D. Dr. Vajta Vilmos 75 éves	18	4
Dr. Boleratzky Lóránd		
A 75 éves Botta István köszöntése	19	4
Dr. Terray László 70 éves	20	4
Köszöntjük iskoláinkat	19	31
A győri iskola és óvoda köszöntése	20	31

Dr. Pósfay György		
Kicsoda Terray László	20	6
D. Dóka Zoltán		
Levél Terray Lászlóhoz	20	14
Húsvéti köszöntés	21	2

EMLEKEZŰNK

Dr. Boleratzky Lóránd		
Ordass Lajos emléktáblája avatásánál		
Budahegyvidék, 1992. dec. 6.	17	40
Száz éve született Zsedényi Béla	21	31
Ötven éve halt mártírhalt Kaj Munk	22	32
Botta István		
In memoriam Dr. Komjáthy Miklós	18	34
Scholz László		
Ordass Lajos emléktáblája avatásánál		
Budapest-Kelenföld, 1993. máj. 9.	18	37
Ittész János		
Tizenöt éve halt meg D. Ordass Lajos		
Igehirdetés a sírnál, 1993. aug. 14.	19	32
Szerkesztők		
60 éve, 1934-ben született a Keresztyén Igazság	21	4
D. Dóka Zoltán		
Kezetre bizom lelkemet.		
Emlékezés Pethő Istvánra	22	27
A lángot vívő katona.		
20 éve halt meg Dr. Keken András	23	32
10 éve halt meg lic. Dr. Karner Károly	24	19
Ittész Gábor		
Tíz éves Dóka Zoltán Nyílt levele	22	30
Dr. Molnár Jenő Antalné		
A jászberényi evangélikus gyülekezet temploma		
(kb. 1936 - 1966)	22	37
Dr. Keken András		
Hrmadka és Ordass	23	30
id. Kendeh György		
Halottaink		
(id. D. Dedinszky Gyula, id. Pröhle Henrik ...)	23	38

REFLEXIÓ

D. Dóka Zoltán		
A kapun kívül. Egy japán katona vallomásai	21	35
Dr. Boleratzky Lóránd		
Egyházi személyek politikai szerepvállalása		
és a zsinat	21	40
Az OLBK választmányának „Memoranduma”	21	42
A Zsinati Elnökség válasza a „Memorandum”-ra	24	29

VERSEK, ÉNEKEK

Scholz László

Luther végrendelete	17	23
Bartad, Johannes		
Jézus urunk szenved értünk		
(Norvég egyh. ének. Ford.: D. Ordass Lajos)	21	3
Bár hitemért szenvednem kell. Mária magyar királyné	21	30
Blaurer, Ambrosius (1525)		
Vigadjon föld az éggel. Ford.: D. Dóka Zoltán	22	35
*Dr. Keken András		
Ibolyácska	23	37
Őzike	24	28
Székelyp népeinek	24	2

LEVELESLÁDÁNKBÓL

Levél az egyház Elnökségéhez és gyülekezeteihez a		
Luther Otthon visszaállítása tárgyában	17	45
Előző levél aláírói	18	36

Az Ordass Lajos Baráti Kör kiadványai

A kiadásra került munkák jól segítik egyéni hitéletünket és a gyülekezet közösségét

ORDASS L.: „A keresztfa tövében” Nagyheti áhitatok	100,-
ORDASS L.: Jó hír a szenvedőknek Prédikációk 1956-68	250,-
ORDASS L.: Vádirat. Korrajz	40,-
ORDASS L.: Nem tudok imádkozni	100,-
GIERTZ-ORDASS: „Házát köziklára építette”. Elbeszélés	150,-
GIERTZ-ORDASS: Hitből élünk. Elbeszélés	200,-
TERRAY L. G.: Nem tehetett mást. Ordass Lajos életútja	100,-
VIRÁG J.: D. Luther Márton önmagáról. Életrajz	100,-
LUTHER M.: 14 vigasztaló kép	160,-
SCHOLZ L.: Tisztítsd meg szívedet. Írásmagyarázat	80,-
SCHOLZ L.: Két sugárzó igazgyöngy. Írásmagyarázat	120,-
VAJTA V.: Hit és élet összecsengése. Előadás	40,-
BOTTA I.: Dévai Mátyás, a magyar Luther	80,-
RITTER-TEKUS: A lelkipásztor imádsága	60,-
LOY-ORDASS: Te vagy nekem reménységem. Imakönyv betegeknek	100,-
SÓLYOM J.: Hiszem - tudom. Bevezetés az egyház tanításába	220,-
KAPI B.: Isten hárfása. Gerhard Pál élete	150,-
BÖRÖCZ S.: Kiáltás a mélyből. 3. kiadás	340,-
MARÓTHY J.: Szegények szíve. Novellák	400,-
BOLERATZKY L.: A miskolci evangélikus jogakadémia	40,-
BOLERATZKY L.: Az evangélikus egyházjog. I. r.	300,-

A könyvtárak ÁFÁ-val értendő

ELŐKÉSZÜLETBEN: D. DÓKA Zoltán Márk evangéliumának kommentárja!!

Terjesszük kiadványainkat és folyóiratunkat

a pénzügyi támogatásért, az észrevételekért, a tanácsokért, a figyelmes szeretetért hálás
szíven mond köszönetet a Szerkesztőség és a Kiadóhivatal

A KERESZTYÉN IGAZSÁG 25. számának (1995. tavasz) melléklete

Keresztyén Igazság - Új folyam tartalomjegyzéke
17-24. szám 1993-1994.
Összeállította: Botta István

MEDITÁCIÓ		Szám	Oldal
✠D. Szabó József	igehirdetése	17	1
		18	1
		19	1
Dr. Joachim Heubach	igehirdetése	20	1
✠D. Ordass Lajos	áhitata	21	1
✠lic. Dr. Karner Károly	igehirdetése	22	1
Zászkaliczky Péter	igehirdetés		
	D. Ordass Lajos sírjánál	23	1
✠D. Ordass Lajos	imádsága	23	3
	áhitata és imádsága	24	1
TANULMÁNYOK			
Weltler Sándor			
	A keresztség, mint az egyetlen egyetemes szentség	17	3
Búcsú a struktúrától? Mit várok az egyháztól?		19	19
Scholz László			
	A család Luther tanításában	17	8
Terray László			
	Kirekesztették a „valóságot”? Evangélikus világgyűlés Budapesten	17	24
D. Dóka Zoltán			
	Az ökumené a lutheri teológia összefüggésében	17	16
	Luther a „Felforgató”	19	13
Győriné Dr. Drenyovszky Irén			
	Az abortusz és a hívő ember	18	15
	Pótlás „Az abortusz és a hívő ember” c. cikkhez	19	30
✠lic. Dr. Karner Károly			
	Házasság és családvédelem egyházunkban	18	5
Dr. Cserháti Péter			
	Tények és valóság - a MEVISZ-Bárka 4 évéről	18	18
✠Dr. Wiczian Dezső			
	Luther reformatori fejlődése	19	5
D. Dr. Vajta Vilmos			
	Kereszt és feltámadás	20	19
Anderson, Lars Olof			
	A Lutheránus Világszövetség és a magyar evangélikus egyház kapcsolata Ordass és Káldy püspöksége idején	20	32
Luibl, Hans Jürgen			
	A „koinonia” lutheri értelmezése	20	41